

REMINIUS

LIETUVOS POLITINIU KALINTU IR TREMTINIU SAJUNGOS LEIDINYS

Leidinys nuo 1988 m. spalio 28 d.

Nr. 17 (98)

1993m. rugpjūjis

Ona PADVARIETIENE

Pavirto akmeniu širdis

Dangaus gelmėj užgeso šauksmo aidas,
Pavirto akmeniu gyva žmogaus širdis...
Koks artimas kančioj sustingęs veldas,
Kaip ir visa nuėjus praeitį.

Sugerk, o žeme, mūsų skriaudą balstoj,
Užliekit, jūros, tūkstančiais virsmis.
Kad niekada čia kruvinos pašvilečiai
Nesuliepsnotų virš vaikų galvų.

O mes išliksim kryžiuose, smėkeliuose,
Paminkluose iš bronzos, akmeno
Ir vaško žvakės degančioje liepsnole,
Išsaugotoj nuo rankų svetimų.

1993 08 22, Klaipėda

Antanina GARMATE

Mūsų vėliavos

Oi, nukrito ant žemės arai pašaukti.
Ir ant grindinio kraujas į žydi,
Mūsų širdys ir vėliavos, kilkit gaukštyn.
Tarsi paukštės į amžiną skrydį!

Dar golgočių keliai neužželė žolę.
Dar po saule ne vienas raudonas.
Nuo audry senos pušys palūžo šile.
O laimingas tik buvęs tironas!

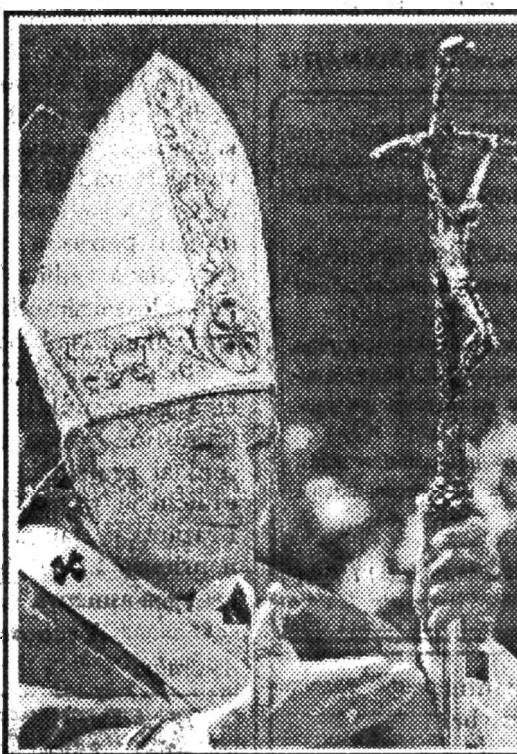
Bolševikai sugržo. Ir vėjai kartos.
Padangi, iš siaubo nušiuvių,
Kad įrašė lietuvis prie amžių ribos
Į Raudonąjį knygą - lietuvi!

Gladiatorių mes. Ir kova nebalgta -
Žvengia'ordu žirgal Laisvės klony.
Liko, krauso prigėrė, kaip dėlės raiste,
Vis tie patys... Tie patys raudoni!

Partizanal, pareikšt iš mūšio Varčios,
Kur jūs, kritę už Lietuvą, vyrai?
Per ilgai užsibuvu strībokai svečiuos,
Per ilgai sesių ašaros byra!

Nepalažė audra mylijos Lietuvos.
Ir nepaverge Sibiras šaltas.
... Gladiatorių mes. Ir aukštai virš galvos
Mūsų vėliavos - Saulėn iškeltos!

1993 08 23.

Didysis Tiltų Statytojas ir mūsų viltys

Jo Šventenybė Jonas Paulius II atvyksta pirmą kartą į mūsų šalį. Ko labiausiai tikisi Lietuva iš šio Aukštojo Svečio vizito? Į tokį klausimą "Tremtinio" korespondentas Edmundas Simanaitis prašė atsakyti grupės Seimo narių ir visuomenės veikėjų. Štai jų atsakymai.

Seimo narys Algis Patackas

Popiežius turi du titulus. Pirmiausia Jis yra Dievo Viétininkas žemėje. Šiandien Lietuvai ypač reikia tiesioginio, beveik fizinio prisilietimo prie pačių ūgenčiaus vertybų. Popiežius ir yra tokia vertybė. Patekome į tokią dvasinę būseną, iš kurios patys vieni labai stunkai beiškapstysime. Šis vizitas yra, kaip niekada laiku, tačiau ar sugebėsime pasinaudoti jo vaisiais? Gaujame nepaprastai didelę pačią brangiausią paramą ir pačiu tinkamiausiu laiku. Popiežiaus vizitas nebuvo reikalingas 1987 metais. Buvo atokiuoti, bet tam tikra prasmė dvasiskai stebėtas. O dabar Popiežiaus atvykimas yra labai reikalingas.

Antrasis Popiežiaus titulas dar V amžiuje paveldėtas iš Romos imperatoria - Pontifex Maximus - Didysis Tiltų Statytojas. Mes savaip interpretuotume ši titulą. Ir mūsų šalyje buvo tokia tiltininkų, kurie padėdavo žmogui pereiti viršmei tākus, patyzdžiul, gimima, mirči. Šiandien mes esame ištrigę viršmei. Tarlabai pavojinga tautine prasme. Lietuva gali tapti šmekla, vaiduokliai, laume ar kuo tik nori. Didysis Tiltininkas turetų mums padėti.

Politinių kalinių sajungos viceprininkas, Seimo narys Juozas Listavicius

Atsiranda gera progą pamastyti, kas esi išlikuo virsi... Švafliams iš žmogus. Daugelui jo Šventenybės vizitas bus pirma, o gal ir paskutinė galimybė pabusti iš miego ir apsidairyti. Ar tapsime geresi, aktyvesni mūsų reikalų gynėjai? Ar jumčiau imsimės valstybės problemų spręsti? Ar meginsime įveikti savo dviliupumą? norai gyventi katalikiškai ir kartu siekiama... atkurti sovietų valdžią? Žmonės turėtų prisiminti Atgimimo pradžios mitingų dvasią - Vingio parke, Baltijos kely ir susigrąžinti ją. Įveikdami savo ydas ir trūkumus, siekdami laimės žiburio, padarysime didžiausią dovaną sau, savo artimiesiems ir visai Lietuvai. Tą dovaną ne Popiežius duos. Galėtume ją patys pasiūlti, Jo Šventenybės palaiminti ir sustiprinti.

Sąjūdžio Seimo Tarybos narys prof. Alfredas Smilys
Popiežiaus vizitas sumažins įtampą, atsiradusią tarp dviejų tautos dalii, ir prasidės tikrasis atgimimas, kurio labai reikia Lietuvai. Tautos mentalitetas pakenktas. Esame dvasinio nuopolio būsenoje. Atsisras galimybė iš jo pakilti. Reikia tikėti, kad būtent štai ir bus pats reikšmingiausias Šventojo Tėvo vizito rezultatas. Pajudės ir kiti praktiški šalutiniai klausimai, sakysim, keisis požiūris į tam tikras bažnytinės administracijos reformas, į nauju bažnyčių statybos reikalus. Aišku, kad Popiežiaus vizitas sustiprins negatyvų požiūrį į religines sektas, kurios mūsų valstybėje labai paplitę. Vizitas konsoliduos tikinčiuosius. Tautos dvasia gaus impulsą, ir katalikiškai sustiprės. Esu giliai įsitikinęs, kad pats Popiežius, būdamas lenkas, kurio etninė šaknys yra Lietuvoje, atliks svarbią taikdario tarp lietuvių ir lenkų tautų misiją. Lenkai labai gerbia Šven-

tąjį Tėvą. Mes gerbiame ne mažiau už juos. Iš Popiežiaus ne vieną kartą pakartotų pareiškimų matome, kad Jis palaiko mūsų valstybės nepriklausomybę. Lietuvių ir lenkų santykiai pagerės visais lygmenimis.

Popiežiaus vizitas monumentalus. Šventasis Tėvas atvyksta pirmą kartą, ir tai rodo, kad Šv. Sostas Lietuvą vertina kaip moralinę jėgą, išryškina ir pabrėžia vertibes, kurias parodė pasauliu mūsų šalis, atkovodama nepriklausomybę. Lietuva yra katalikiškės forpostas Rytuose.

Seimo narė Elvyra Kunovičienė

Lietuvių dabar labiausiai reikia vilties ir pasitikėjimo savo jėgomis. Tikiuosi, kad Šventasis Tėvas suteiks šią malonę.

Seimo narys Kęstutis Paukštys

Duok Dieve, kad į Lietuvą sugrižtų gerumas. Prisiminkime tolimus pokario metus. Ir varganai gyvendami, ir priebadžiu mišdami; rasdavome laiko ir dainai, ir gražiam pabendravimui, ko šiandien labai pasigendame. Viliuosi, kad su Popiežiumi į Lietuvą ateis ir santiavė, ir sandrauga.

Pilietyčių chartijos lyderis prof. Vytautas Kabilius

Laukiame dvasinio apsišvarinimo, dvasinio atgimimo. Sovietmetis ištūmė mus į baisų moralinį ir ekonominį liūną. Taip sunkiai sekasi iš jo kapstytis. Popiežiaus asmenybė kupina didingos šviesos, ir ji turėtų padėti mums rasti kelią iš šito liūno. To labiausiai viliosi iš Jo Šventenybės vizito. Iki šiol visuomenė dar nesuranda savo jėgų ir kriterijų dvasiniams atgimimui. Galbūt Popiežiaus vizitas sustiprins Bažnyčios reikšmę, ir mes rasim išeitį. Pats vizitas jau yra taikos, sutaikymo apsilankymas. Popiežiaus kelionių misija yra visų tarpautinių konfliktų gesinimo misija. Popiežius ne kartą pasakė mylių Lietuvą visa širdimi. Jis tikrai stengsis, kad dėl teberusenantys konfliktai būtų gesinami. Katalikų Bažnyčios globojami lietuvių ir lenkų, gyvenantys Lietuvoje ir pripažstantys Lietuvos valstybę, suras draugiško gyvenimo būdą.

Jonavos raj. valdytojas Juozas Jokimė

Vizitas - tai stebuklas Lietuvių. Vargu ar tai šiame amžiuje bepasikartos. Žinau daugelio žmonių nuomonę ir kaime, ir mieste. Visi rengiasi sutikti Popiežių. Jie pasiilgę ramybės ir stabumo. Sužinosime, kaip Šventajam Tėvui atrodo Lietuva.

Seimo narys Algis Patackas

Popiežiaus atvykimas - tai dvasinio gyvenimo įvykis ir kartu istorinis. Popiežius mus aplanko, labai simbolisku, ir svarbiu istoriniu momentu. Lietuva atkūrė ir įtvirtino savo valstybę, galima sakyti, etnografinėse sienose su Vilniumi ir Klaipėda ir yra pasaulio pripažinta. Šventinė kariguomenė iš Lietuvos išvesta. Vizitas turėtų mūsų tautą sustiprinti dvasiskai ir atnešti dvasinę vienybę, bet ne tą propagandinę, paviršinę vienybę, o tikrą dvasinį supratimą ir toleranciją. Tokia yra nuolatinė Vatikano politika, kuriai labai puikiai atstovauja dabartinis Popiežius Jonas Paulius II. Jis aplankė daugelį pasaulio valstybių ir visur paliko neišdildomą išpūdį ir gilių dvasinių sujudimą. Vizitas duos stiprų impulsą ir lietuvių-lenkų santykiams. Nuo mūsų priklausys, ar mokėsime juos informinti. Tyrtai tikiu, kad Šventojo Tėvo vizitas paskatins mūs didesnėi tolerancijai.

(nuvelta i 2 ps.)

1993m. rugsejis

TREMINTYS

2

(atkelia 1 psl.)

Seimo narys Vladas Jarmolenka

Pirmausia - aš esu kito tikėjimo, nors tai nedraudžia man užėiti į katalikų bažnyčią. Žmogus atėina į bažnyčią, tarsi pasakyti chram božij, teškodami pastiprinimo ir randa jį. Bažnyčia padeda. Žmogus atsiveria ir apsilavo nuo purvo, priapusio prie jo kojų. Aš džiaugiuosi, kad Popiežius atvyksta į laisvą valstybę. Džiaugiuosi ir dėl to, kad mano sūnus vardas Povilas, nors, žinoma, tai jau asmeninis daiktas. Popiežius sustiprins žmonių tikėjimą. Tikinčiam labai svarbu dalyvauti tokiose renginiuose. Mes tai vadiname sobornostj. Norečiau pasakyti, kad vizitas - kartu ir politinis žingsnis. Mažiausios pasaulio valstybės vadovas atvyksta į Lietuvą.

Seimo narys Tėvynei Sąjungos Valdžios pirmmininkas Gediminas Vagnorius

Labiųjai tikiuosi, kad sustiprės žmonių tikėjimas ir pasitikėjimas savimi. Mums ypač reikia pasiryžti nebetikėti melu. Per tuos penkiasdešimt metų buvome išprantini klausytis melo, ir juo tikėti, nors žinojome, kad meluojama. Sventojo Tėvo apsilankymas suteiks naujų jėgų, ir mes, svetimai kariuomenei pasitraukus iš Lietuvos, pradėsime kitaip žiūrėti į pasaulį ir ieškoseime būdų, kaip galėtume padeti patiemams sau.

Lietuvos Sąjūdžio Seimo Tarybos pirmmininkas, Seimo narys Algis Kackus

Lietuvos žmonės taps dvasingesni. Atsiras paskatų sparčiau atkurti krikščioniškąją dorovę. Esu įsitikinęs, kad sustiprės žmonių tikėjimas tautos ateitim.

Seimo oponentijos lyderis prof. Vytautas Landsbergis

Lietuvoje jau nėra svetimos kariuomenė! Tai gražiausia gėlė ant tako, kuriuo eina į mūsų šalį Šventasis Tėvas.

Parengė Edmundas SIMANAITIS

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sajungos

PAREIŠKIMAS

Rugpjūčio 31 d. Lietuvą palieka paskutinis buvusios SSSR okupacijos kariuomenės karabinas.

Šios dienos mes laukėme 53-ejus metus. Daugelis ir nebesulaikė. Lietuva prarado beveik 1100 gyventojų, patyrė didžiulius moralinius, materialinius ir ekologinius nuostolius, fizinių ir dvasinių genocidą.

1992 m. rugpjūčio 8 d. gerb. V. Landsbergis ir Rusijos preidento p. B. Jelcino susitarimui buvo sudarytas kariuomenės išvedimo grafikas, kurį tereikėjo tik įvykdys. Dabartines valdžios piramide norėjo ir bandė šiuos susitarimus prisiskirti sau. Jautrai reaguojuant visuomenei, tai jems padaryti nepavyko.

Kariuomenė išvedama išskliai pagal grafiką. Buvo Lietuvos politiniai kaliniai, tremtiniai ir pasipriešinimo dalyviai sveikina visus tautiečius, žengusius dar vieną žingsnį tikrosios Nepriklausomybės ir Laisvės link.

Lietuvi, budėk!

LPKT sajungos pirmmininkas Antanas LUKEŠA

1993 08 31

Lietuvos Respublikos Prezidentui
Lietuvos Respublikos Vyriausybei

Pareiškimas

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sajungos Panėvėžio skyrius pareiškia, kad pastarojo meto politiniai įvykiai - nuolaidžiamas Maskvai, Lietuvos diplomatinių tarnybų musikalumas neveiksmingumas, valstybės interesų negynimas, slaptos derybos ir sutartys - žeidžia mūsų tautinę savigardą ir kelia didelį susirūpinimą ateitim.

Geriausius gyvenimo metus dirbome katorginį darbą - statėme Rusijos gamyklas ir fabrikus, namus ir šachtas, ant savo brolių kaulų tiesėme geležinkelius ir kelius. Rusijos stūlymas atyginčia Lietuvai padarytą žalą tik nuo 1992 metų yra pasityčiojamas išlageriuose, tremtyje, nuo budelių kulkų, nepakeliamo vargo, bado ir šalčio žuvusių mūsų tausiečių.

Lietuvos Vyriausybė nesuranda lešų kovotojų už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę pensijoms, buties palengvinimui, paminklių žuvusiems partizanams, o tuo tarpu didelės pensijos mokamos buvusiems KGB, okupacijos kariuomenės ir kitų represinių įstaigų darbuotojams, vykdžusiems ar prisidėjusiems prie mūsų Tautos genocido.

Žiūrint į Lietuvos Seimo datugumus priimamus sprendimus ir įstatymus, galima suabejoti įsūtikinti Valstybės reikalams. Kelia nerimą, kad KGB agentai gali būti Lietuvos Seimo sudėtyje, kenkti doram darbui ir Lietuvos interesams.

Reikalaujame:

ne tik šventai laikytis referendumo pareiškatos tautos valios dėl okupacijos Rusijos kariuomenės išvedimo, bet ir per visą okupacijos laiką padarytos žalos atyginimo;

nepasirašyti politinės sutarties su Rusija, kol nebūs išvesta okupacine kariuomenė;

neslepsti nuo Tautos svarbių visai Lietuvai svarbių, pries jas pasirašant, gauti ne tik LDPR, Vyriausybės ar Seimo daugumos, bet visų žmonių pritarimą.

Panėvėžys, 1993 08 14

Kas moka už pančius?

Rusijos Federacijos užsienio reikalų ministro pavaduotojas V. Ciurkinas rugpjūčio 24 d. spaudos konferencijoje pareiškė, kad "Rusijai apskritai neprūmtinas siekimas kelti abstraktų žalos kompenzacijomis klausimą... Kažin ar išvis galima kelti kompensaciją už istoriją klausimą. Tuomet reikėtų apskaičiuoti, kiek kainuoja Lietuvos išvadavimas iš fašizmo."

Mūsų diplomatijos šefui reikėtų negaištant išsiaiškinti, ar Vokietija nepareikalauja keliolikos milijardų kompensacijos už Lietuvos išvadavimą iš bolševizmo 1941 metais? Pono V. Ciurkino manymu, už vergovės pančius turi susimokėti agresijos auka. Katrie pančiai brangesni - raudoni ar rudi - spręs tikriausiai DDP.

Ar bus pakartota procedūra?

Akivaizdžiai prašaujanti UR ministro Povilo Gylia politika kelia visuomenės nepasitikėjimą ir susirūpinimą dėl tokios veiklos padarinijų. Grupė Seimo narių pateikė interpeliaciją UR ministriui. Ministras turėtų atsakyti per dvi savaites. Seimo pirmmininko pavaduotojas E. Bičkauskas informavo oponentijos lyderį V. Landsbergį, kad pagal Konstitucijos 61 str. interpeliacija gali būti pateikiama tik sesijos metu. Svetima kariuomenė išėjo be papildomų sutarčių, kurių taip siekė ministras P. Gylis. Ar interpeliacija bus pakartota, pamatysime prasidėjus Seimo sesijai.

Užsieniečiai apie mus

Lietuvos laikraščiai daugiau rašo, kas yra blogi ir kas tai daro, bet nematau niekur bent menko patarimo, kaip tą blogi nugaleti. Man nelabai svarbu žinoti, kad aš sergu, bet man svarbu žinoti, kaip tą ligą pagydyti.

Dabartiniam Seime yra daug lietuvių. Taigi nepatikimų elementų, kurio darbas jau ir dabar jaučiami.

Uždaryta B. Gajausko KGB komisija, kurios tikslas buvo nagrinėti KGB archyus ir iškelti į šviesą mūsų Tautos kančias.

Itraukė mums ir visai Lietuvai žinomą stribą, kuris yra paskirtas Nacionalinio saugumo komiteto nariu. Jau vien tik tas faktas parodo, kokį kelią pasirinko Lietuvos vadovybę.

Tik po tos vadovybės išrinkimo komunistinis elementas pradedė terorą prieš politinius kalinius, partizanus, tremtinius, visokiais būdais įsmeičia prel. A. Svarinską, vysk. P. Vaicių ir kitus patriotus, mūsų Tautos vėliavą vadina "skuduru", mokyklose atsiranda mokytojų, kurie draudžia tikybos mokymą.

Su parama LPKT reikalai eina gana sunkiai. Ir čia komunistinė propaganda labai sunkiai praleidžia ar net nepraleidžia pasisakymus prieš Brazauską. Dauguma žmonių nepriataria LDPP, bet į valdybas jeina asmenys, kurie trukdo.

Vytautas MACYS

Australija

Rinkimai Lietuvoje ir dažniai įvykiai mane smarkiai pritrenkė, ir aš vis negaliu atsigauti. Ta Lietuva, kuri taip didvyriškai pasiekė nepriklausomybę, dabar pasaulio akyse pasidarė pajuokos objektu. Lietuvoje gyvena 80 procentų lietuvių, joje yra atominė jėgainė, kuri gamina daugiau elektros, negu gali Lietuva sunaudoti. Latvai ir estai to neturi, bet dabar jau ekonomiškai Lietuvą pralenkė. Tai kur priežastis? Atrodo, kad Lietuvos komunistai tikrai įtikėjė Markso idėjomis ir laisvoje ekonomijoje yra visai pasimetę. Bet gali būti ir tyčia stabdoma, kad patrauktų Lietuvą prie NVS...

S. Lozoraicičio atšaukimas turės labai neigiamos įtakos Lietuvos valstybei. Blogiausia, kad tai nėra vienintelis atsirkimas. Darbiečiai ir Brazauskas visur stato tik komunistus, o užsieny komunistai gero vardo neturi. Todėl Lietuvai užsienio pagalba vis labiau nutolsta...

Atrodo, kad dr. Bobelis uoliai dirba griaunamajį darbą. Reikėtų paklausti, ar jis, būdamas VLIK'o valdybos pirmmininku, irgi norejo, kad Lietuvą valdytų komunistai, ar tik dabar pasikeitė.

... Amerikoje buvo įsteigta "Tautos Fondas", kurio tikslas - remti VLIK'o veiklą. Jo sėkai yra apie 2 500 000 dolerių. Bobelis labai švaistė

fondo pinigus. Pernai per fondo suvažiavimą dėl jo buvo daug nesklandumų. O šiomet per fondo suvažiavimą įvyko didelis skilimas. Pasidarė net dvi fondo valdybos: viena - dauguma, o antra - Jurgis Bobelis, Sperauskas ir Budreckis. Bet ta trijulė, nepaisydama daugumas, pasigriebė fondo dokumentus ir išbėgo. Reikoras gali prieiti ligi amerikoniškų teismo, kur advokatai, imdami po 200 dol. per val., pasidalins fondo pinigus. Ir čia lietuvių nemoka bendrauti, o Lietuva kenčia: aukotojų pinigai atsidurs advokatų kišenėse.

Dabartinė Lietuvos valdžia turi būti atidžiai stebima, nes ji nėra suinteresuota Lietuvos valstybės likimu ir gerove. Pasak jū, mes ir iš Sibiro grįžę esame svetimtaučiai.

Buvo tarp mūsų tokiai, kurie niekados Lietuvos pilietybės neatsistakė. O dabar, ir jie Lietuvos pilietybė nepripažinta.

Tokia mūsų tautos dalia: vieni iš kailio neriasi, didžiausius sunkumus nugali, kad Lietuvai padėtų, kiti dėl savo asmeninės naudos bendradarbiauja su priešu. Tas lietuvių komunistų bendradarbiavimas su sovietais praejudė bent 500 000 lietuvių, o likusius smarkiai suluošino ir medžiagiškai, ir dvasiškai.

Jonas VASYS

JAV

Magadane palaimino vyskupas

Čyvenormė prie Lazdijų miesto, laukuose. Dabar tą kaimą vadina Lazdijų kaimu. Tėvai turėjo 13 ha žemės ir dar nuomojome 7 ha. Šeima buvo nemaža. Kadangi buvau baigusi medicinos seserų kursus, po karo teko gydyti sužeistą partizaną.

Labai norėjau toliau mokytis, tik nebuvu galimybė. Mat tėvelis buvo neteisingai stribu iškustas ir areštuotas, 1945 m. nuteistas 15 metų katorgos, o politkalinio vaikai neturėjo teisės mokytis. Broli Vytautą pašalino iš gimnazijos, mane - iš žemės ūkio technikumo. 1949 m. sausio 4- osios ankstų ryta, dar neprastitus, seserį, broli ir mane pažadino iš miego saugumiečiai. Uždėjė metalinius antrankius, iš nuosavų namų išvarė į Lazdijų saugumo rūsius. Prasidėjo kančių kelias.

Mus tardydaus ir kankindavo, mušdavo naktimis, maždaug nuo 10 val. vakaro iki ryto arba ir ilgiau. Dažniausiai sąmonės neatgavusius, leisgyvius apliedavo šaltu vandeniu ir palikdavo, kol atsigausime, o tada vėl pradėdavo apklausą iš naujo. Kamerose melsdavomės. Iškentėjome. Tačiau nė vienas iš mūsų neišdavėme partizanų, besislapstančių draugų ar pažystamų. Broliui Vytautui per tardymus buvo traumuota galva, sulaužytė šonauliai, sužeisti plaučiai. Pagalbos negavo jokios, nors jau persiuntimo punktuose turėjo aukštą temperatūrą, spjaudė kraujais. Jis mirė plaučių vėžiu 1962 m., sulaukęs vos 32 metų.

Man teko 6 m. ir 10 mén.

(nukelta į 3 psl.)

Prie paminklo partizanams

Kai suplevėjosi trispalvę,
Tu ateik man pasaky -
Nors ir žuves, bet vis trokštū
Laisvą tėviškę matyt.
(iš partizanų dainos)

TELŠIŲ raj. Rugpjūčio 23 sukako keturiadesimt metų nuo tos dienos, kai prie Luksto ežero žuvo Žemaičių apygardos vadasis Vladas Montvydas-Žemaitis ir jo adjutantas Bronius Alūzas-Bedalis.

Šią liudinę sukaktį V. Montvydo ir B. Alūzo Žemaitis nariai, giminės, artimieji, bendražygiai susirinko pamaištai prie paminklo, kuris partizanų atminkimui pastatytas bene vienas pirmųjų. Šv. Mišias aukojo už žuvusius partizanus ir prie paminklo kalbėjo Varnių parapijos klebonas kun. J. Petrauskis, pagarbą žuvusiems partizankai ir Šaulių sajungos vyrai. Varnių miestelio stribyno kieme buvo nužudyta ir užkasta daug partizanų (tarp jų ir V. Montvydas bei B. Alūzas).

Šioje vietoje turėjo būti pradėta statyti koplyčia partizanų atminimui ir atidarytas rezistencijos muziejus. Yra patvirtintas ir projektas, bet statybų trūksta lėšų. Jų žadėjo daug kas, net ir pats Prezidentas, kai lankėsi Varniuose, bet jo pažadai ir prieš rinkimus, ir po rinkimų, kaip žinia, liko tik pažadais.

Aplankėme ir V. Montvydo tėviškę, t. y. Montvydų sodybos vietą, nes sodyba sudeginta 1944 12 24. Jos vietoje likęs tik kryžius, pastatytas 1943-ųjų rugpjūtyje paties V. Montvydo rankomis.

Aldona KLEINIENĖ

1993 m. rugpjūtis

TREMtinys

3

IŠ SEIMO IR VYRIAUSYBES RŪMU

Parengė Edmundas SIMANAITIS

Tėvynės Sajunga siūlo išeitį

Visus Lietuvos žmones sujaudino Žemaitijos žemdirbių streikas. Seimo opozicija taip pat susirūpinusi. Vyriausybė neturi žemės ūkio plėtotės perspektyvos. Gediminas Vagnorius rugpjūčio 1 d. spaudos konferencijoje supažindino žurnalistus su naujai parengto įstatymo projektu. Norint išlaikyti ir skatinti žemės ūkio produktų gamybą ir produktų eksportą, reikia "šiek tiek subsidijuoti eksportuojamą produkciją. Skaičiavimai rodo, kad 20-30 procentų priemokos už eksportą galėtų palaikti žemės ūkio produkcijos 1992 metų lygi."

Atsisakius priemokų, nėra ko tikėtis, kad mūsų produk-

(atkelta iš 2 psl.)
praleisti Magadano srityje, Kolymoje. Dirbau kasyklose Bugadančiame priski. Tai buvo labai aukštasis akmens kalnas, niekur jokios žoltytės, vieni akmenys. Oi, kaip sunku buvo užkopti į viršukalnę! Kai visiškai nusilpau, patekau į nusilpusiuojančią brigadą, gaudauvau 300 g duonos. Normos nepajėgiau įvykdyti, nes kirtiklis (kirka) mane parmesdavo.

Istrigo vienas tų laikų prisiminimas. 1951 m. žiemą mūsų nusilpusiuojančią brigadą išvarė nukasti nuo kelio sniegą. Neveikėme sniego, nors dirbome kiek galėdamos. Sužinojome, kad mus pakeisti turi politikalinių vyrai, atveiti iš Diefrovskio kasyklų. Žinojau, kad ten kali mano brolis. Tikėjau, kad su tuo susitikti, tai ryta savo dienos davinio nevalgiant, nors labai labai norėjau. Duonelę pasikišau po šimtasiule, ant krūtinės, kad ne taip išsalytų. Išvedė mūsų brigadą į darbą. Nuo kalno greitai nučiuožėme į pušyną. Pradėjusios kasti, žiūrime - atvaro vyrus. Kai pro mane éjo pirmasis, aš paklausiau, ar čia nėra lietuvių? Paklaustasis, ukrainietis, parodė lietuvių. Tada šio paklausiau, ar čia nėra mano brolio - Vytauto Kuzo. Atsaké, kad čia jo nėra, nors ta pavardė jam buvo žinoma. Maždaug po valandos žiūrime - tuos vyrus varo atgal. Mat jie buvo tokie nusilpę, kad lagerio viršininkas jų nepriemė. Kai jie éjo atgal, tam lietuviui atidavė savo duoną. Jis, paémė mano ranką, dėlne padarė kryžiaus ženklą ir pasakė: "Šiai žodžiai ir šių ženklų duodu šv. Petro palaiminimą. Aš esu vysku-

pas". Dažnai mirties laukiai, kaip išganymo. Kartą į aplėdėjusį kalną taip ir nepajégiau užkopti. Atsilikau nuo brigados, suklapau ir užsnūdau. Buvo labai gera, šilta... Šamonečių turėjau ir žinojau, kad užmigsiu amžinai, sušalsiu, bet neturėjau jėgų judeti. Staiga pajautau, kad mane spardo, tempią. Leisgyvę partempę į lagerį. Mat prižiūrėtojas buvo atsakingas už žmonių skaičių. Jam truko žmogaus...

Atsigavau ir vargau toliau. 1961 m. grįžau Lietuvon. Labai dažnai prisimenu Magadane su tikta manę palaiminus vyskupą. Idomu būtu sužinoti, kuris tai buvo Lietuvos vyskupas.

Ona ŽILVIENĖ

Alytus

ATÉJO NEKVIESTI, IŠÉJO PRIVERSTI

(Istorijos fragmentai su šviesiu epilogu)

"Svarbiausias klausimas buvo ne jų karinių įgulų dislokacija (1940 m., ES) ir įkurdinimas. Pats įkurdinimas nebūtų buvę toks sunkus, jei, pavyzdžiu, būtų reikėję įkurdinti 20 000 savujų karių, atsiminus, kad Vilniuje buvo ganaug kareivii, kurių Lietuvos kariuomenė anksčiau neturėjo. Kareivinių būtų užtekę. Bet dažbar buvo visai kitoks reikalas. Ju kai reikėjo įkurdinti 20 000 ne savo, bet svetimos ir labai specifinio raugo, komunistinės kariuomenės. Be to, tai juk buvo ne Lietuvos draugi, bet jos nepriklausomybės priešas kariuomenė."

Lietuvos kariuomenės vadasis Sitasys Raštikis

(Kovose dėl Lietuvos", 1956 m., I t., p. 628)

"Šiuo metu gali būti tik viena tautos išlaisvinimo srovė. Imdamas šitų sunkių išparei gojimų, Lietuvos išlaisvinimo Komitetas kviečia visus lietuvius, be amžiaus ir lyties skirtumo, sukaupti visus savo troškimus į vieną didžiausią troškimą - greičiausiai nusikratyti raudonuoju okupantu, visas savo jėgas suvesti į vieną didžiausią dvansimtis išvermingumo ir atsparumo jėgą, visus savo siekim us suburti į vieną tautos solidarumo ir bendro išlaisvinimo siekių."

Lietuvos išlaisvinimo Komitetas (iš 1945 m. rugpjūčio 15 d. atsaukimo į Lietuvos gyventojus)

"Mes žiūrime į Tarybinę Ar-miją, kuri dislokuota Respublikoje, kaip į armiją, kuri yra viena iš jėgų, spręsančių ateityje Lietuvos kaip suverenios Respublikos Są-jungoje klausimus. Tik toks kelias mums šiandien atrodo realus."

(Iš LKP CK pirmojo sekretoriaus Algirdo

Didžiausia mūsų vertė - žmonės. Patyrėme pusės amžiaus išbandymą Lietuvos žmonės jų išlaikė. O dabar mus užgriuvo ne mažesni sunkumai. Gamtoje veikia tokie dėsniai - išlieka stipriei. Jeigu mes Lietuvos išlaisvinimo išsaugojome vienkiemius, kai vyko melioracija, - tai labai svarbu ir reikšminga. O svarbiausia - mes išsaugojome dviasią. Lietuva nėra dviasių palūžusi, ir tegul niekas nekalba, kad tik dabar prasidėja dvaisinis atgimimas. Lietuva niekad nebuvó dviasių miestai. Lietuva niekada nevengė vadinti lietuviu, jam nereikėjo kitatautystės priešlangos, kad atrodytų kaip su kokybės ženklu. Ir lageriuose, ir tremtyje lietuvių nesigedėjo savo tauybės ir visada jautė atsakomybę už lietuvių vardą. Mes turime tokiai gražiai, tokiai turtingai žemę ir stiprios dviasios žmones. Tegul niekas niekada nėra daugiau nebegasdina.

Mielieji žmonės, jei kas dar ko bijote, atskiratytite baimęs. Mūsų baimė reikalinga tik mūsų priešams. Neveidmainiausiu - nebuvalau aktyvių sąjūdininkų, nedalyvaudamas mitinguose. Sėdėdavau namie prie televizoriaus ir verkdavau. O paskui iš karto pradėjau dirbtį, nes pajautau, kad galima, kad reikia dirbtį. Penkerius metus Sajūdis skatinė dvasinių atgimimą. Jo labai reikėjo, nes be jo ir šios dienos neturėtume. Šiandien Lietuvos prasideda politinis atgimimas ir jis turi įvykti. Jei neįgimsite, - kapstysimės iš bedu ir vargu dar dešimtis metų, o gal ir ilgiau. Norėčiau nubréžti ribą tarp pykčio ir keršto. Kerštas viešpatavę penkiadešimt metų ir buvo ugdomas todėl, kad buvo lengviau mus valdyti. Mes gerai patyrėme, kaip valdoma kiršinant žmones iš sejų tarpusavio neapykantą. Tauta gali pati save sugrauti. Pažiūrėkite į seną žmogų. Tas, kuris visą gyvenimą buv o piktas - koks jis senatveje negražus. Ir malonu žiureti į dvasinę devyniasdešimtmetyje. Sajūdis įkūrė Tėvynės Sajungą į kurią ir aš įstojau. Norečiau, kad ši organizacija perimtų garbingas praeities tradicijas - su laisvu žmogumi, su okininku, su gražiai ir dora Šeima ir Lietuvos valstybingumu. Ir kad niekas iš Lietuvos nepriklausomybės nesitytų - va, jums! - sulaukė Landsbergio nepriklausomybės, o dabar nieko neturi! Turim! Lietuvą turim! Viską turim ir viską turēsim!

Sako, kad mūsų jaunumas negeras. Netiesa, igeras mūsų jaunimas! Neleido jaunimui būti geresniams. Kur galėjo patekti geresniams? O koks buvo mokymas? Sutempti berniukus į proftechnines, o merginą į aukščiausias mokyklas, kad jos baigusios sėdėtų kontorose! Į gabenį jaunimui nebuvó orientuojamas. Dar ir dabar tų, kurie gerai mokosi, į užsienį nesiuntiniai. O įstoju į mokyklą, reikalaujant didelio mokesčio, net iki 3000 dolerių per metus.

Ar viskas gerai? Ne viskas. Bei tokiai lietuvių turėjome tūrėti. Kai buvo išrinkta Aukščiausioji Taryba, kai ji paskelbe atkūrą Lietuvos nepriklausomybę, visi manėme, kad žmonės aliai vieno tik to ir laukė. Pasirodė, kad daugeliu nėra. Kai kurie skaičiavo, kiek ménnesių išsilaikys Landsbergis ir Vagnorius valdžioje. Davé du, šešis, aštuonis ménnesius. Trukdė dirbtu kiekvienam žingsnyje. Neleido nieko laisvai padaryti. Tik dvasia ir valia Lietuvos žmonėms padėjo atsilaikyti.

Brazauskas pranešimo LKP CK III plenumo vasario 19 d. "Tiesa", 1990 m. vasario 10 d.)

"Liepos mėnesį Prezidentas Brazauskas savo iniciatyva, apeidamas derybų delegaciją, norėjo pakeisti sutarties su Rusija redakciją. Masinės informacijos priemonėmis ir opozicijos pastangomis šis procesas buvo sutrukdytas, bet Rusija jau buvo gavusi pasikeitusios redakcijos projektą ir manė, kad Lietuva "susvyravo".

(Lietuvos aidas" Nr. 167, 1993 08 31)

"Rusija, jausdama Lietuvos pozicijos dvilypumą, silpnumą ir neryžtingumą okupacijos padarinijų likvidavimo klausimui, netrukus tuo pasinaudotai. Todėl įtampos priešasčių reikėtų ieškoti ne sverut, o Prezidento komando gretose".

Seimo narys Juozas Listavičius
1993 08 25

"Aš jaučiau ir jaučiu Lietuvos žmonių norą padaryti viską, kad Rusijos kariuomenė kuo greičiau išeitų iš mūsų žemės."

Algirdas Brazauskas
(Iš Prezidento kalbos per radiją rugpjūčio 30 d.)

"Nuosekli ir tvirta Lietuvos valstybinių delegacijų pozicija, ginanti šalies interesus, buvo teisinga."

Seimo opozicijos lyderis V. Landsbergis
1993 08 30

(Iš mitingo Nepriklausomybės aikštėje, rugpjūčio 1 d.) "Kiek milijonų penkiakampių žvaigždžių bei pjautuvų ir kūjų išnyko iš Lietuvos ir kaip šviesus pasidare mūsų šalyje. Lietuva dar tebéra Rusijos kariuomenės apsuptyje (Rytuose ir

Po pučo buvo manyta paimti valdžią. Rusijoje nepavyko. O Lietuvoje, kaip ir prieš 40-50 metų, vėl buvo sudarinių sarašai. Buvo numatyta, ant kurios šakos kabės Landsbergis, ant kurios Vagnorius. Dabar tie sarašai sudarinių žinomi, bet niekas jų pavardėmis nemini. Ne iš pykčio kalbu, o tik todėl, kad štai neturi pasikartoti. Keršto nešaukiu, bet piktavalį pavardes reikėtų paskelbti. O kai buvo išrinktas naujas Seimas, į kurį ir aš patekau, tai nustebau - nebuvala mačiusi tokios keršto ir revanšo jausmų apimtos žmonių grupės.

Valstybė darosi nevaldoma. Kuriams įstatymai, atspindintys partinius arba grupinius interesus. Tai jau didelė netvarka. Štai kodėl reikalingas politinis atgimimas. Kai kas sako, kad nereikia politikuoti. Pakanka rūpintis kasdienine duonele, kad tik jos pakankamai turėtume. Kad tik tokiai rūpesčiu tegyventume! Neatistikinai pernai buvo išaldyti atlyginimai ir paleistos kainos. Ir įstatymai priiminti tokie, kad kaimynas su kaimynu pjaudutų. Kad ir žemės nuosavybės klausinu. Bet Lietuvos žmonės ir šia klastą atlaikins. Nesikiršinkim! Ne šiandien, tai

rytoj, bet teisės turės būti atstatyta. Žemės nuosavybės teisės turėti atkurtos. Kalbu drąsiai todėl, kad visų įstatymų, kuriuos teikė DDP, projektus rengė lygiagrečiai ir Laisvės frakcija. Praktiškai juos rengė G. Vagnorius vadovaujama grupė. Pirmiausia turi būti atstatyta nuosavybės teisė, o tik po to valstybė spręsti, kiek kokios žemės reikia išpirkti iš savininkų į valstybinių žemės fondą. Tada galima pardavinėti ir po du, ir tri, po aštuonis ha. Visais žmonėmis reikia pasirūpinti, bet negalima jų kiršinti. Valstybė turi būti valdoma atsakingai, o ne taip, kai dabar. Priėmę "kryptis", priėmė įstatymus, jų pakeitimus, ir valstybės funkcijos nebėlko. Lyg ir atiduoda tos žemės.

Kelias demokratiją sunkus. Yra du būdai demokratijai igyvendinti. Pirmasis - kai žmonių valią vykdo jų išrinkti atstovai į Seimą. Antrasis - kai patys žmonės pareiškia savo valią. O jei atstovai neatspindi tautos interesų, rinkėjai gali pareikalauti svarstyti įstatymo projekta patys, surinkę 50 000 parašų. 1992 m. nustota indeksuoti indėlius. Buvo speusdinami milijardai, o ne milijonai pinigų. I biudžetą niekas nedave nė kapelkos. O dabar nenorima indeksuoti indėlių, santaiupų. Kodėl? Todėl, kad įmonių turtas indeksuotas tais infliaciniais rubliais, kurių buvo brangus. Ta brangų rublių prilygino pigiam talonui. Indėlius taip pat Lietuva ne tokiai jau neturtinga. Tačiau norima likusi valstybės turtą išparduoti puseleiui.

Tėvynės Sajunga parengė įstatymo projektą dėl indėlių indeksavimo. Projektas bus pateiktas Seimui svarstyti. Reikia surinkti ne 50 000 parašų, o pusę milijono. Tautos atstovai turi išsiūlti, kad jei gali ir nebūti tautos atstovais. Kiekvienam žmogui neskirstant nei į raūdonus, nei į žalius ar baltus, suteikta teise pareikšti savo valią. Jeigu Seimas jūsų valią atmete, tai teks skelbti referendumą. Tada Lietuvos žmonės nuspręs, ar tokie tautos atstovai jems reikalingi, ar ne. Išsiversite ir be mūsų įstatymas dėl indėlių, santaiupų indeksavimo gali būti priimtas į referendumą.

Elvyra KUNEVIČIENĖ

Teisybė turės būti!

(Iš kalbos, paruošto 1993 m. rugpjūčio 29 d. Jonavoje)

Rytprūsiuose, ES). Lietuvių nulemta amžinoji gintis. Ji neturėjo ir neturės ramybės. Sutelkta piliečių valia yra svarbiausia ginanti jėga."

Pirmosios derybų delegacijos vadovas, specialiųjų misijų ambasadorius Česlovas Stankevičius

"Šiandien Lietuvos išsilaisvinimo diena. Pasveikinkime vienkitus! Koks bebūtų dangus, o mūsų širdyse - saulė. Siūlysim šią dieną įamžinti įstatymiskai... Sajūdis buvo paskutinis etapas ilgoje kovoje už Nepriklausomybę ... Vilniuje turi būti pastatytas Nepriklausomybės paminklas."

Seimo opozicijos lyderis V. Landsbergis

"Nė vienos dienos nebuvome popierine respublika. Padrašinkime. Vyriausybė - netinka mumis prašinėti netikros ekonominės paramos. Padrašinkime Prezidentą paskelbti tikrą kovą su nusikaltamumu... Pasitikime Popiežių su dvigubu džiaugsmu. Jis padėjo įveikti paskutines politines intrigas."

Seimo narys Gediminas Vagnorius

"Doram žmogui sava tévynė visada brangi. Dėkokiame Dievui, kad pirmieji sugebėjome ištrūkti iš vergijos."

Buves AT deputatas Medardas Čobotas

"Pati baisiausia - blogio, šetono kariuomenė dar neišėjo iš Lietuvos. Įveikė metalą, įveikim ir blogi. Rugpjūčio pirmoje - vaikų šventė. Tebūnie pirmoje pamoka - laisvės pamoka... Sutikau legendinio partizano Juozo Lukšos žmoną Nijolę. Paklausiau jos, kodėl ji, žinodama, kad drauge su vyru gyvens tik savaite, tekoje už jo? Jis buvo to vertas - atsakė. Lukša iš Amerikos grįžo į Lietuvą ir žuvo... Jei vaikai supras šios aukos kainą,

Perskaiciav "Tremtinio" nr. 14(95) A. Švenčionio straipsnį "Vėl "Didžioji kova", kur teigiama, kad Kaugonyse kūrėsi "Didžiosios kovos" apygarda. Nenorečiau su tuo sutiki. Tiesa, jos kūrėjas Jonas Misiūnas yra kilęs iš Kaugonių. Papasakosiu, ką apie tai žinau.

1944 m. liepos 14 d. Čiobiškį užėmė rusų okupantai. Kiek pamenu, gal liepos pabaigoje mūsų apylinkėse pasirodė ir Jonas Misiūnas. Jis draugavo su Česlovu Tveraga, kilusiu iš Rusių Rago km. Teko girdeti, kad jie abu tarnavo kažkokiam dalinyje. Apie rugpjūčio mén. J. Misiūnas šose apylinkėse pradėjo savo veiklą. Jis lankydavosi Janoniu km. pas Kupčiūnus. Jų buvo trys broliai. Nors čia už kokių 50 metrų buvo iškurtas rusų aerodromas ir pas Kupčiūnus užeidavo rusų lakūnai, bet užeidavo ir J. Misiūnas. Aš netoliuose gyvenau, be to, Juozu Kupčiūnu žmona buvo mano teta, tad pas juos lankydavausi ir matydavau, kaip jis, pasiėmės šūsnį popieriaus, vis kažką rašydavo. Netoliuose teko Musės upelio, kurio krantai buvo apaugę krūmais ir medžiais. Čia J. Misiūnas, pasivadinęs Žaliuoju velnium, tardavosi su Juozu Kupčiūnu, jo broliu Mykolu, taip pat su kaimynu Bronium Paulauskui (šis 1944 m. rudenį buvo suimtas ir dingęs be žinios). Jis pasitarėmis ateidavo ir daug kitų vyrų - net iš Švenčionių. Kai kurie užeidavo ir pas mus. Mano du broliai irgi ten daivydaudavo. Rudeniop čia buvo iškarta daug partizanų būrių. Vėliau Žaliasis velnias dažnai

PO TO, KAIP RAŠĒME

lankydavosi pas Kupčiūnų kaimyną Igną Kazlauską. Tai buvo beveik pastovi vieta, kur jis susitikdavo su įvairiausiais būriais. I. Kazlausko duktė Elena buvo jų ryšininkė. Vėliau I. Kazlauskas buvo suimtas ir be teismo ištremtas. Po kurio laiko grįžo. Dar vėliau buvo suimta jo dukra Elena ir nuteista, o 1948 m. ištremta šeima. Jų sklypo teritorijoje, prie Musės upelio, buvo du Žaliojo velnio bunkeriai. Vie name iš jų buvo dvi rašomosios mašinėlės, ten buvo rašomi įvairūs dokumentai. Dar 1945 m. gegužės mén. tie bunkeriai veikė. Po 1945 m. liepos mén. čia ryšininkai išdavė mano brolius. Jie buvo kartu su Žaliojo velnio draugu Česlovu Tveragai-Vilkui, kuris vienų buvo vadinas Žaliojo velnio pavaduotoju, o kitų - štabo viršininku. Žinau, kad jis vadovavo vadinamųjų vietinių partizanų būriams. Kai buvo surastas bunkeris, mano broliai gyvi nepasidavė, o Vilkas pasidavė gyvas. Po šio įvykio bunkeris su rašomosiomis mašinėlėmis nustojo egzistavęs. Dabar vieni kalba, kad ten buvusių dokumentus paslėpė kažkur netoli, o kiti sako, kad juos pernešė į kitą, Darvydumiską.

Girdejau, kad kurį laiką Žaliasis velnias turėjo bunkerį pas Stasių Kazlauską, kuris irgi buvo suimtas, be teismo išvežtas, vėliau paleistas, o 1948 m. su seseria ir žmona išvežtas. Jo vienas brolis buvo partiza-

nas ir suimtas negrižo, o sesuo - ryšininkė kalėjimo išvengė. Labai gaila, kad iš tų kartu su Žaliuoju velniu veikusiu žmonių mažai beliko gyvų. Tiesa, tuose pačiuose namuose gyvena Juozo Kupčiūno sūnus Silvestras (tuo metu turėjęs 15 m.). Taip pat gyva ir tuose pačiuose namuose gyvena Ignas Kazlausko dukra Elena Kazlauskaitė-Valickienė-Zibutė. Janošių km. gyvena broliai Tveragai - Jonas-Églis ir Stasys-Karalkas, kurie kovojo vietinių partizanų būryje. Suėmus Vilką ir žuvus mano broliams Feliksui-Barsukui ir Vytau tui-Topoliui, jie užsiregistravo ir išliko gyvi, dalyvavo Žaliojo velnio žmonos laidotuvėse. Jų pasakojimai ne visai atitinka tiesą. Žaliojo velnio žmona irgi laikėsi Čiobiškio apylinkėse. Prieš susitikdama su savo vyru, ji buvo pas Paulauską Sporą vienkiemyje. Jai žuvus, stribai sužinojo, kad ten yra jo vaikai. Jie juos išvežė į vaikų namus, iš kurių šie pabėgo. Apie Žaliajį velnį, manau, galėtų papasakoti ir Motiejus Bulauka-Kolumbas, gyvenantis netoli Čiobiškio, Zvagakalnio km. Jis irgi kovojo, buvo sunkiai sužeistas. 1947 m. suimtas. Jie, šeši vyrai - Žaliasis velnias, Kolumbas, buvęs štabo viršininkas Piliakalnis ir dar trys slėpęsi Kaishiadorių raj. Budelių km. kalvose, prie Neries. Kažkas jų bunkerį išdavė. Jis buvo apsuptas. Pro angą į bunkerį buvo įmesta granata, bet Piliakalnis ją vi-

rai išmetė atgal. Sprogimo metu buvo užmuštas vienas iš jmetusiu. Lipiant iš bunkerio, buvo nušautas vienas partizanų, kiti sugebėjo pasprukti per atsarginę angą.

Šiek tiek reikėtų pridurti apie "Didžiosios kovos" štabo sunaikinimą. Ji išdavė Čiobiškio vaikų namų auklėtinis pamestinukas Sniegynas. Ji rado sniege ir dėl to pavadino Sniegyno pavarde. Partizanai jam įkrėtė į kailį, nes jis pridergė šulinį. Supykės Sniegynas nuėjo į Musninkus, kur buvo valsčius ir stribų būstinė, ir pranešė, kur yra partizanai. Kitą dieną jie buvo užpulti. Tą dieną iš ryto jų buvo susirinkę aštuoni vyrai: štabo viršininkas Jonas Markulis-Vaiduoklis, Česlovas Tveraga-Vilkas ir jo brolis Mykolas Survilavičius, Adomas Lapinskas, Juozas Marcinauskas, Misiūnas (o gal Misiūra). Senis ir Česlovas-Pavasaris, Č. Tveraga greitai išėjo. A. Lapinskas su Survilavičiumi irgi išėjo į Rusių Rago km., už 1,5 km. nuo vaikų namų. Likę penki vyrai ir buvo užpulti. Žuvo J. Markulis, M. Tveraga ir J. Marcinauskas. Gyvas paimtas Misiūnas-Senis, liko tik Č. Pavasaris, kurį po šio įvykio sunkiai sužeidė. (Č. Pavasaris gyvas, dabar gyvena Kaišiadorių raj. Padalijos km.). A. Lapinskas su Survilavičiumi buvo užėję pas Rusių Rago km. ūkininką Bagdonavičių, gyventį netoli miško. Ten, pastebėjė stribus, nesitraukė į mišką, bet bėgo vaikų namų link,

gaibūt tikėdamiesi padėti liuksiems draugams. Survilavičius pusiaukelėje ant Neries kranto buvo nušautas, o A. Lapinskas bėgo toliau. Likus iki štabo pusei kilometro, jau sužeistas, šoko į Nerį ir nuskendo. Tuo metu kitoje puseje miško, už dviejų km kaime buvo prisiglaudęs stambus partizanų būrys. Jiems turėjo viena ryšininkė pranešti, bet kadangi ten buvo jos vyras, gal bijoda, kad jis gali žuti, nepranešė. Dar vienas būrys maždaug už penkių km laukė grižtančių stribų į Musninkus ir norėjo juos sunaikinti. Nežinau, dėl ko būrio vadas nedavė įsakymo į juos šaudyti (gal nenorėjo, kad žūtų kas iš varomų suimtuju). Tą dieną buvo suimti dar trys sužeisti Rusių Rago kaime gydėsi partizanai. Taip pat buvo suimtos dvi juos gydžiusios seserys Plaščiauskaitės. Suimta ir J. Markulio žmona Veronika Sarokinaitė, ir kelios merginos, kurias po kelių mėnesių paleido. Taip buvo sunaikintas Čiobiškio vaikų namuose įsikūrės "Didžiosios kovos" štabas.

Taigi dar syki noriu pasakyti, jog "Didžiosios kovos" apygarda pradėjo kurtis turbūt Čiobiškio apylinkėse. Dar iš esančių gyvų žmonių daug kas prisimena Žaliajį velnį. Aš taip pat buvau rezistencijos dalyvis, 1951 05 15 buvau paimtas iš bunkerio. Nuteistas 25 m.

Albinas BAGDONAVIČIUS
Sirvintos

Ar dar sulauksimė komunizmo?

Kartelį ir pasibaurėjimą sukelė 07 17 TV forume "Kaktomušom tarp savęs dėl žemės" Seimo nario dr. Albertyno išpuoliai prieš žemės savininkus. Tai buvo tarsi į kampą užspūsto žvėries blaškymasis, ieškant kaltų dėl žemės užėmimo ekonomikos nesėkmėmis. Praėjo 9 mėnesiai po Seimo rinkimų, bet visi komunistų pažadai sprogo lyg muilo burbulas. Per kančias jie sukūrė tik liūdną "Krypčių" programą. Praradęs pačiausia žmoniškumą dr. Albertynas gylideno "kaimo dezertyrų" temą pateikė kaltinimą žemės savininkams - juos esą reikia teisti už tai, kad jie pokario metais išbėgojo į miestus, palikę žemę likimo valiai, dėl ko daug vargo patyrė nūdienos žemės tikrėji "šeimininkai". Pasak šios versijos, išėtų, kad visi į sibirus išdardintieji, sukištų į kalėjimus, lagieriū turėtų būti teisiami, tik ši kartą dedėpištų "troiką" už tai, kad jie tada pateko enkavedistų nemalonėn, o sugrįžę iš ten neberado savo namų, arba tado juose apgyvendintus perėjūnus ir buvo priversti blaškyti po pasauli, ieškotis pastogės svetimoose pakampese. Gal kiek ramiu badu numariantiems, nukankintiems, sušaudytiems jems žemele jau "atmatavo" Albertyno kompartijos pirmatai. Drg. Albertynas vertintinas bėti dėl to, kad ryškiai ir tvirtai stovi komunizmo avangardo pozicijose, atvirai gailisi sovietinių kolchozų. Tai štai kokia tikroji Seimo daugumas politika. Matyt, sparnuotoji a. a. N. Chruščjovo frazė "Mūsų karta gyvens komunizmo sąlygomis" dar neprarojo savo prasmės.

Stasys RUKAS
Stulgai, Kelmės raj.

"Žaliasios" rinktinės partizanai

Iš kairės: Vladas Rolys-Garbenius, Vytautas Motekaitis-Papartis, Simonačius-Varna (Varnas), nežinomas partizanas iš Suvalkijos, Adolis Motekaitis-Klevas

"Tremtinio" 14(95) numeryje straipsnyje "Vabalių partizanai" minimi broliai Motekaičiai. Žuvo penki broliai: Vytautas-Papartis, Adolis-Klevas, Aleksas-Lašas, Kazimieras-Banga. Leonas Motekaitis nebuvó partizanas. Tuo metu jam ėjo tik keturioliktas pavasaris. Leónas bėgo į mišką pranešti vyrams apie stribus ir buvo nušautas. Papartis išdavė Stasiulį iš Vabalių km.-Klevas. Partizanas Labutis žuvo netoli Baisogalos. Patys partizanai juos palaidojo Sidabravo miškuose. Kur yra jų kapai, niekas nežino. Banga ir Beržinis-Steponaitis žuvo Aužiškėse.

Šioje apylinkėje veikė ir žuvo partizanai Sabutis-Uosis, Šemėžys-Dulkė, Rolys-Garbenius. Partizanas Žemaitis nusišovė Sidabravo apylinkėje pas Skipitytes.

Motekaitytės pasakojimą užrašė **Balys JUKNEVIČIUS**

Iš kairės sėdi: A. Bernotas-Moiskis, Sabutis-Uosis, nežinomas partizanas, Vanagėlis, Šemėžys-Dulkė; stovi: Jurgaitis-Dagiliš, Paluckas-Žukas, Virpša ar Smidras, Žilvutis, Pavasaris, Puodžiūnas-Kiaunė

Gerb. Redakcija,

Prašau padėti išsliaškinti apie Troškūnų apyl. pokario metais išžudyta mano dėdės **Nevidomsko šeimą**. Žuvo tėvas, motina, sūnūs **Vladas** ir **Stasys**, duktė **Vanda**. Aukščiau buvo sakytu, kad tai padarė Lietuvos partizanai. Mano kūliomis žiniomis, tai stribų darbas. Gyva yra likusi vienė Nevidomsko duktė, dabat gyvenanti Subačiaus mieste. Mano adresas: **Nidai 56-136, Klaipėda, J. Mickevičienė**.

Šiemet suseina 40 metų nuo arkivyskupo Męčislovo Reinio mirties Vladimiro kalėjime. Tai buvo griežto režimo kalėjimas. Cia atiko 7 metų bausmę ir šiuo eilėliu "autorius".

Kokie kalinių sedi kitose kamerose, sužinodavome tik iš kalinių "snipelių", vadinamų stukačiais (beldikais) ar nasedkomis (perekšlēmis). Kameruoje demaskuota stukačių perkelėdavo liur. Kartkartėmis jie gaudavo 50 rub. Sakydavo, kad siunčia "dėde" iš Maskvos. Jei atnešdavo siuntinėlį, tai jis būdavo išdarytas iš kitiems kaliniams atsiųstų ir administracijos nuvogtu produkta.

Šnipeliai nė laiškų nerasydavo, nes neturėjo kam.

Apie vyskupą Reinį jie sakydavo, kad tai žmogus aukšto mokslo ir geros širdies. Mat gavės kada iš Lietuvos siuntinį, dalydavosi su kameros kaliniais. Tokiu jo altruižmu ir atjautimu kalinių stebėjosi, gérėjosi.

Tiesa, ne jis vienas gaudavo iš namų pačios. Buvo dar pora asmenų, kuriems giminės atsiųsdavo maisto. Bet štieji jau elgesi kitaip: valgydavo slėdamiesi nuo kitų, todėl vyskupas kitiems atrodė kaip žmogus ne iš šio pasaulio.

Mūsų, atliekančių bausmę Vladimire, į darbus nevarydavo, nors kai kurie ir prašy davosi: darbas būtų padėjęs užsimirštį, būtų pajairinės sunkias nelaisvės dienas. Tai buvo pridedamoji bausmė.

Adatą sū siūlu mums kar-

tais paskolindavo, kad prisisiūtume ištrūkusių sagų. Bet vos tik sargybinis pastebi, kad siuvi mašeliuką ar kitą mažmožį, tuoju atima.

Nors kiekviena diena mums, kaliniams, buvo nedarbo, bet, atėjus sekmadieniu, stengėmės ji pažymeti bent kokiui mažmožiu.

Arkivyskupas M. Reinys kameros kalinius ragino sek-

baisiai išbraukytus, užtepliotus Lukiskėse bent Morze susibes davome su kitomis kameromis. Cia apie tai nė negalvok.

Vizituoti kalėjimo atvažiuodavo ne bet kas, o generolai. Atsimenu, kartą pas mus į kamerą atėjo valdoviškos laiksenos generolas, toks su raudonais plăčiais antsiuvaus, einančiais išilgai uniforminių kelnių šonu. Paskui jis su trenksmu

sakė jam vyskupas. - Bet aš priparei prie mandagesnio elgesio. Kodėl jūs mus tujinate?"

Generolas nieko neatsakė. Iš keblios padėties jis išgelbėjo korpusinis: émė klausinéti, gal kas turis kokių klausimų ar nusiskundimų.

Vokiečių užsienio reikalų ministerijos tarejas protestant dr. Gotthold Starke, kalė-

kai tūkankinę keletą lenkų Vilniuje. Sužinojo apie tai, lietuvių buvę labai patenkinti, džiaugėsi. Tai jam pakartojo ir per profesorių pietus, prof. M. Reinys paklausė: "Iš kur rektorius tai žinote?" - "Visas miestas apie tai kalba." - "Bet taip pat visas miestas kalba, kad miltus, gautus iš Amerikos klierikams maitinti, tamsta pasisavinai. Jei anoms kalbos tiketume, tai turėtume tiketi ir šioms..." I tai rektorius J. Ušyo nieko neatsakė.

1940 m. liepos 18 d. vysk. Reinys buvo pakeltas į arkivyskupus ir paskirtas arkivyskupo Jalbžikovskio pagalbiniuku. Kai pastarajį vokiečiai išvežė į Marijampolę ir vėliau, jam persikėlus į Baltstogę, arkivysk. Reinys administruavo Vilniaus vyskupiją.

Į Vilnių buvo privažiavę daug lietuvių. Rūpintis jų dvasiniai reikalais Reinys lenkams klebonams skirdavo lietuvius vikarus. Tautiniai sumetimais lenkai klebonai buvo likę likti vieni, bet neįsileisti į bažnyčias lietuvių kalbos. Jie susibaude reikalauti, kad iš jų būtų iškelti lietuvių vikarai: esą rai: esą kar metu sunku gauti maisto produktų, jie nepajegia išlaikyti vikaro." Gera, - atsakė vyskupas, - Jūsų vikarai aš paskiriu klebonu, o jus - vikaru. Jis duos jums išlai-kymą..."

Arkivysk. M. Reinys buvo nuteistas 10- iai metų. Žuvo Vladimiro kalėjime 1953 m. žiemą.

jęs vienoje kamerose su vysk. Reiniu, žavėjosi jo asmeniu, didvyriška laikysena ir 1957 06 07 pagerbė jis ilgu straipsniu Amerikos dienraštyje "Draugas". Ten, be kitko, jis raše:

"Jo laikysena buvo tikrai Bažnyčios šventojo laikysena... Jo autoritetas sklidė pro kalėjimo sienas iš vienos griežtai izoliuotos celės kiton. Aš pats daug gavau iš šios prakilnios asmenybės, kurioje jungėsi tvirtas tikėjimas, didelis mokslas, krikščioniškoji meilė ir nusižeminimas".

Mielagėnų klebonas V. Miškinis 1969 m. man pasakojo gražų epizodą iš tų laikų, kai M. Reinys (1916-1922) profesoriavo Vilniaus kunigų seminarijoje.

Kunigų seminarijos rektorius kun. J. Ušyo per pamokšą pasakojo subdiakonams ir kitiems klierikams esą bolševi-

Kitą kartą vėl išgirdome tą žmogų. Aš jis pažinau - tai Vasiukonis iš Kuočionė km. Jis ganė karves. Aš savo vyrams sākiau, kad tai geras, patikimas žmogus. Trečią kartą mes nesislėpėme ir su juo susitikome. Jis parodė mums ten pat bunkerį, kuriame anksčiau irgi slapstėsi vyrai. Mes paklausėme jo patarimo ir ten likome. Naktį eidavome į kaimus, o dieną praleisdavome bunkeryje. Karta Marė Žilvienė grybaudama pažiūrėjo į bunkerį. Užėjusi pas netoli gyvenančią Stasi Žilvį pasakė, ką mačiusi. Tas per Šv. Mato atlaidus nėjo į Veisiejus ir pranešė savo draugui Ignui Burkai. Pirmadienį, pasitelkęs 8 stribus, atvažiavo į Neliukonių km. pas Kvedaravičių ir sako: "Tavo ir Ivanauskų sklypų sandūroje yra bunkeris ir ten gyvena keturi banditai". Šeimininko sūnus vedė per Žydaraištį, stribai éjo paskui išskirstę. Kai priėjo prie tos aukštumėlės, aplenkė, muéjo pas Vasiukonį ir pareikalavo, kad jis vestų parodyti bunkerį. Jis žinojo, kad mes ten esame, tad nuvedé už 40-50 metrų nuo mūsų ir parodė rusų fronto likusius dengtus apkasus. Ten iškasė, išknaisiijo, o Burba pasakė: "Rasi čia Virbalį... Jis vidury Pūščios sėdi..." Išdaviką partizanų teismas nuteisė mirties bausmę.

Kartą 1946 m. rudeni aš, Balys Virbalis, Jonas Leščinskas iš Neliubonių km., Antanas Kadziukynas iš Leipalingio ir Valenta iš Pertako km. Kapčiamiesčio valsč. iš Pūščios nuéjome į Žydaraištį Neliubonių kaimo laukuose. Cia susėdė kalbėjomės. Staiga išgirdome žingsnius ir pasislėpėme.

1946 m. vasarą žuvo partizanų būrio vadasis Pranas Vaivada, kilęs iš Radvilonių km. Jis visada su savimi nešiojosi

Kilniaširdis vyskupas M. Reinys

kun. Viktoras ŠAUKLYS

madienius švesti. Jis pats net nosinaitės neplaudavo, nesiūdavo ištrūkusios sagos tą dieną. Ir kitiems patardavo taip daryti: "Neturime galimybės didesnais dalykais pažymeti sekmadienio, tai bent mažmožiai pagerbime Viešpaties dieną. Parodykime meilę tuo, kuo galime".

Vladimiro kalėjimas buvo tiesiog pavaldus Maskvai, jos kontroliuoja Maskvai, jos kontroliuoja. Tą pabréždavo mūsų viršininkai korpusiniai. I kalinių prašymus atkirsdavo: "Ne į kurortą atvykote. Esate kalėjime, ir dar kokianei..."

Taip, Vladimiro kalėjimas buvo griežto režimo. Susirašinėti galėjome tik su vienu iš artimųjų giminų: broliu, seseriu ar žmona. Rašyti buvo valiatik vieną laišką per mėnesį. Pagaliau ir nebuvovo kas rašyti. Parašysi ką daugiau - laiškas nenuėis. Gaudavome laiškus

ibildėjo didelė palyda: jo adjutantas, kalėjimo viršininkas, korpusinis... Kalinių sustojo. Aš tada miegojau. Liepė pažadinti. Generolas pradėjo kalinių klausinėti. Klausimai buvo šabloniniai, visiems tie patys: "Koks vardas, pavarde? Kokiu straipsniu baustas?"

Kai manęs paklausė, pagal kokį straipsnį esu nubaustas, atsakiau: "Ksiondz (kunigas)..."

Paliko jis mane ramybėje, nors nežinau, ar suprato, kas jam buvo norėta pasakyti: užtenka būti pareigingam, uoliams kunigui, kad atsidurustum už grotų...

Priėjės prie vysk. Reinio, kaip ir į visus, taip ir į vyskupą dūrės pirštu, generolas, émė jį tujinti. Vyskupas tyli. Pakartojo antrą kartą - ir vėl jokio atsakymo. "Tai ką, ar nesuprantī rusiškai?" - "Suprantu ir gerai moku rusiškai, - at-

rožančių. Veisiejų stribai jo lavoną nûrengė, o rožančių apsuko apie lyties organus. Buvo sekmadienis, žmonės tai matydami labai piktinosi. Tai sužinoję rusai, matyt, bijodami žmonių, greit lavoną nusivežé, o du stribus nubaudė po 15 parų.

1945 m. du draugai ir kaimynai - Leščinskasis iš Ančios viensėdijos ir Plūkis iš Kailinių km. - baigė gimnaziją nutaré stoti į kunigų seminariją. Veisiejų saugumas dėl to juos suėmė ir išlaikė porą savaičių. Vaikinai patyré visokius kankinimus. Leščinskasis atsisakė seminarijos ir vėliau Barčiuose mokytojavo, o Plūkis viską iškentė ir stojo į kunigų seminariją, tapo kunigu. Vėliau abu tais pačiais metais išprotėjo. Plūkis savo pareigų neatlikinėjo, vaikščiojo po miškus, bet žmonėms buvo nepavojingas (dabar miręs), o Leščinskasis guli psichiatrinėje ligoninėje.

Kartą 1946 m. rudeni aš, Balys Virbalis, Jonas Leščinskasis iš Neliubonių km., Antanas Kadziukynas iš Leipalingio ir Valenta iš Pertako km. Kapčiamiesčio valsč. iš Pūščios nuéjome į Žydaraištį Neliubonių kaimo laukuose. Cia susėdė kalbėjomės. Staiga išgirdome žingsnius ir pasislėpėme.

Kestutis LAKICKAS

Kaip išmatuosime išdavikų kaltes?

Būvusi visagalė KGB garsėjo rafinuotais verbavimo metodais, niekšningomis provokacijomis. Ne vienas politinis kalinys, net ir suluošintas, ne kartą buvęs mirties glėbyje, grįžęs neišvengė jų pinklių ir tapo išdaviku. Kokiu matu reikėtų išmatuoti jų nusikalstamą veiklą prieš savo draugus, bičiulus, bendradarbius? Kiek iš Sibiro grįžusių būvusių politinių kalinių, parduotų savo lagerių draugų KGB budeliams, buvo grąžinta atgal į spec lagerius.

Rezistencija Lietuvoje būtų dar išgaliuoti išsilaikius ir patyrus mažesnius nuostolius, jeigu ne išdavikų veikla.

KGB stengési verbuoti daugelį.

Tik grįžus į Tévynę, kol buvau nevedės, manęs KGB nejudino, tačiau vos tik vėžiau tuož pasigavo gatvėje, nusivež į Kauno saugumą ir praėdo... Ko jei man nežadėjo! Ir vėl prieglobstu Kaune (iš kurio buvo išviję be teisės gyventi), ir piniginę pagalbą, ir t t Kai nesutikau, mane keikė, vadino svolačiumi ir grasino, kad nedelsiant būsiu išgrūstas iš Lietuvos, pasodintas į kalėjimą, o pėl mano "durną galvą" turės kentėti žmona. Jie man aiskino, kokios mano pagalbos tikisi. Mat mes, buvę kalinių, niekuo nepasitikime ir kalbamės atvirai tik tarp savujų. O kadangi mes su žmona bendraujame su gydytojais, kurių daugelis nusiteikę antitarybiškai, jems būtų naudinga daug ką aplie juos žinoti. Jau po pirmųjų KGB verbavimų supratau, jog tokias "procedūras" jei atliekā ir su kita būvusių politinių kalinių, atgal į emiu saugotis, kad nepakliūčiau ant užverbuotų likimo brolių meškerės. Atvirai pasikalbėdavau tik su keliais artimais bičiuliais.

Karjeros nepadariau. Baigus Veterinarijos akademiją, profesoriai apgai-testavo, kad būčiau geras dėstytojas, bet, deja, - praeitis!

Gerai tai ar blogai? Gerai! Šiandien galū drąsiai žiūrėti visiems į akis ir sakyti tiesą. Mano sąžinė rami.

Bet ne vienas palūžo, buvo suvedžiotas, patikėjo komunistinėmis-kagebtinėmis pasakomis ir tapo niekšais. Kai kurie suraičė parašą anketoje net nepágalvojė, kad tuo užsineria kilpą sau ant kaklo ir visą gyvenimą turės daryti tai, ką bus įsakyta iš aukščiau. Tiesa, vieni dirbo aktyviai, kiti vos vos, apgaudinėdami. Vienu gavo už tą darbą atlyginimą, kitus koneveikė į vis primindavo, kad kelio atgal nėra...

Tad dabar, mieleji, pasakykite, kokių matu matuosime būvusio agento nusikalstamą veiklą prieš Tévynę, žmogų, tautą? Kokį musikaltimą dovanosime, o kokio - ne? Kaip visa tai pasverti? Dabar tie išdavikai dejuoja, šaukia: "KGB privertė, ir aš tapau jos bendrininkas..." Bet juk čekistai verbuodami kaulų nelaužę, badu nemarino. Suviliojo gražiai pažadais, saldainiukais. Ar pavyks mums irodyti jų kaltes, apie kurias tik jie patys žino? Kaip irodysime kaltę stambių ryklų, kurie sugebėjo sunaikinti visus savo juodujų darbu dokumentus. O juk iš šiandien ne vienas jų - gerbiamas mūsų valstybės žmogus.

Kestutis LAKICKAS

Išniekinti kryžiai

Veisiejuose pokario metais buvo susibūrė 80 stribų būrys, be to, čia stovėjo ir rusų kareivių igula. Mes, partizanai, jūros vadindavome "Kremliumi". Jie pasižymėjo ypatiniais judošiškais darbais.

Štai 1944 m. atvažiavę į mano téviškę. Veisiejų stribai jo lavoną nûrengė, o rožančių apsuko apie lyties organus. Buvo sekmadienis, žmonės tai matydami labai piktinosi. Tai sužinoję rusai, matyt, bijodami žmonių, greit lavoną nusivežé, o du stribus nubaudė po 15 parų.

1945 m. du draugai ir kaimynai - Leščinskasis iš Ančios viensėdijos ir Plūkis iš Kailinių km. - baigė gimnaziją pažiūrėjo į bunkerį. Užėjusi pas netoli gyvenančią Stasi Žilvį pasakė, ką mačiusi. Tas per Šv. Mato atlaidus nėjo į Veisiejus ir pranešė savo draugui Ignui Burkai. Pirmadienį, pasitelkęs 8 stribus, atvažiavo į Neliukonių km. pas Kvedaravičių ir sako: "Tavo ir Ivanauskų sklypų sandūroje yra bunkeris ir ten gyvena keturi banditai". Šeimininko sūnus vedė per Žydaraištį, stribai éjo paskui išskirstę. Kai priėjo prie tos aukštumėlės, aplenkė, muéjo pas Vasiukonį ir pareikalavo, kad jis vestų parodyti bunkerį. Jis žinojo, kad mes ten esame, tad nuvedé už 40-50 metrų nuo mūsų ir parodė rusų fronto likusius dengtus apkasus. Ten iškasė, išknaisiijo, o Burba pasakė: "Rasi čia Virbalį... Jis vidury Pūščios sėdi..." Išdaviką partizanų teismas nuteisė mirties bausmę.

1946 m. vasarą žuvo partizanų būrio vadasis Pranas Vaivada, kilęs iš Radvilonių km. Jis visada su savimi nešiojosi

Balys VIRBALIS

1993m. rugpjūtis

TREMINTINYS

6

Kaip žuvo Astra

Aldona Marčiulynaitė-Astra kilusi nuo Balbieriškio (Prienu raj.) Ringėnų kaimo. Prasidėjus partizaninei kovai, Aldona tapo partizanų ryšininkė. Po kiek laiko ją iššifravo, saugumas kelis kartus buvo sulaikės, tardė. Bet drąsiai ir karingai merginai vis pavykdavo saugumiečius apgauti, nieko neišduoti, ir ji išeidavo į laisvę.

Kuo toliau, tuo dažniau ją ėmė persekioti saugumiečiai. Aldona, matydamas, kad jai gresia didelis pavojus, tardymai, kankinimai, pasiaukoją Lietuvai. Ima į rankas ginklą ir kartu su partizanais stoją į kovą su okupantais. Partizanų vadovybė paskyrė ryšininkę.

Šta partizanės ryšininkės Astros paskutinis žygis ir žuvimo aplinkybės. 1947 metų vasara. Laukuose rugiai jau gerokai pagelė. Būrys "Geležinio vilko" rinktinės partizanų - Zigmantas-Pjūklas, Vytas Šalčiūnas-Vytautas, Albinas Švedas-Radastas, Stasys Marčiulynas-Lapukas, Pranas Kleiza-Rytas ir Kazys Urbanavičius-Žaičias apsistoją dienoty rytiniame Igliaukos Paliu papraštyje, netoli Tapštruogos kaimo. Jų tikslas - gauti žinių iš kitos rinktinės. Jas turėjo perduoti ryšininkė Aldona-Astra. Čia buvo paskirta susitikimo vieta. Kad Astrai būtų lengviau rasti sutartą vieta, jos pasitiki, nuėjo partizanas Šalčiūnas-Vytautas.

Tą dieną į Baltramurgio seiniūniją atvyko Šilavoto valsčiaus aktyvistai. Jie turėjo sąrašus ūkininkų, kurių nebaigę atiduoti grūdų duoklės ir nesumokejė mokesčių. Aktyvistai - paruošę pirmininkas Juozas Keturakis, finansininkas Petrus, komsorgas Kazla ir stribai Pažerai ir Bražukas papildomai apsaugai buvo pasivietę Šilavoto MVD aštuonis kareivius ir patį MVD viršininką Koliso. Koliso su kareiviais ėjo kur kas pirmiai. Užeidami pas pamirkė gyvenančius ūkininkus sakė, kad jie nubaidą visus prieninkus, kurie gali trukdyti iš paskos einantiems aktyvistams.

Apie kaimuose pasirodžiusias

Kolisovo grupės net ir stribams patikimi kaimo gyventojai pranešė pamirkėje dienojantiems partizanams, tačiau šie nekreipė dėmesio, nes buvo gerai ginkluoti.

Tačiau apie Kolisovo ir stribų pasiodymą nieko nežinojo Šalčiūnas-Vytautas. Jis jau buvo išėjęs pasiūkti ateinančios Astros. Vytautas sutiko Astrą, ateinančią Naujos Utos giraitės pakraščiu. O Kolisovo grupė taip pat slampinėjo ta pagire ir apsistoją netoli giraitės Lukauskų sodyboje. Vieni kitų nepastebėjo ir laimingai prasilenkė nesusidūrė.

Tuo laiku stribai jau buvo užėję pas kitą ūkininką Tomą Bendinską ir ruošesi puotai. Paruošu pirminkas Keturakis pareikalavo iš šeimininkų paruošti pietus. Bendinskienė sukosi kiek galėdama. Kaip mat seklyčioje ant stalą garavo kepti kiaušiniai, skilandis. Dar pareikalavo šeimininko paieškoti kelis butelius degtinės. Bendinskės bėgiojo šen ir ten, pagalauji prieminė kluone turis paslėpęs du butelius naminės. Vytautas ir Astra jau buvo prie pat Bendinskų sodybos, už kluono pamirkėje. Vytautas, nežinodamas, kad sodyboje yra stribai, nutarė užėiti ir pasiteirauti, kas girdėti kaimė. Astra pasiliuko laukte pamirkėje, o Vytautas užėjo į sodybos kiemą ir susitiko priešais ateinančią šeimininką. Šeimininkas iš karto pažino, kad tas vyras yra ne tos pakraipos, bet nepasimete.

Seklyčios langas buvo atidarytas į kiemo pusę ir stribai matė ateinančią vyrišką auliniai batais, kariškomis kelnėmis ir baltais marškiniais. Pagalvojo, kad tai iš Kolisovo grupės. Tačiau stribai girdėjo, ką šeimininkas kalbėjo su atėjūnu. Tuoj sukluso. Vytautas, sužinojęs, kad stribai seklyčioje pietauja, apsisuko ir nuskubėjo iš kiemo. Tuokart stribai išbėgo į kiemą ir suriko stoklį. Vytautas išsitraukė iš kišenių du pistoletus ir pradėjo abiems rankom iš stribų šaudyti. Stribai, išgirdę kulkų žvimbimą, pakrikio. Vieni grižo

atgal į namus, kiti išsišlapstė po kiemą. Keturakis net i šuns būdą išlindo. Išgirdusi šaudymą, Kolisovo grupė iš gretimos sodybos puolė į pamirkę, į tą pusę, kur Astra laukė Vytauto. Matyt, Astra Kolisovo grupės iš toliau nepastebėjo, tik pamatė, kai šie jau buvo visai arti. Ji dar spėjo iš automato iššauti vieną seriją. Kolisovo grupė paleido stiprią automatu ugnį ir sūžeidė Astrą. Astra pabėgo apie 200 metrų ir parkrito prie išvirtusio medžio. Ji dar laikė rankose automata, bet gintis jėgų neturėjo. Vytautas Šalčiūnas, apšaudęs stribus, į mišką neskubėjo. Išlindo į šalia esančią rugių lauką ir paslėpė.

Kolisovo grupė surado Astrą. Kolisovas įsakė savo pavaldiniams eiti į miško pakraštį ir surasti žmonių, kad žuvusią išneštų. Kareivai sustabdė kaimo keljuku einantį jaunuoli ir nusivedė prie žuvusios atpažinimui. Vyriškis atsakė, kad jos nepažista.

Paskui du kareivai nusisege diržus, parisko žuvusiai Astrai už kojų ir išvilko į miško pakraštį, kur laukė atvarytas vežimas. Matusevičius su Bendinskui įkélé žuvusią į vežimą ir, Kolisovo grupės ir stribų lydimą, nuvežė į Šilavotą. Tačiau, kur ji palaidota ar užkasta, iki šiol nesužinota. Gal kas žinote, atsiliepkite.

Tai tokios yra Aldonas Marčiulynaitės-Astros žuvimo aplinkybės. Gali kilti klausimas, kodėl netoli dienėje partizanai negalėjo pribėgti gelbėti Astros ir Vito. Jie šaudymą girdėjo.

Vytautas laimingai pasiekė savo draugus, tik nežinojo, koks Astros likimas, nes susišaudymas truko labai trumpai, gal dvi minutes, ir viskas aptilo. Po 10-15 minučių partizanams buvo pranešta, kad žuvo Astra. Jei būtų prisiėję į kitų partizanų, būtų kiles kur kas didesnis susišaudymas ir daugiau nukentėjė aplinkiniai gyventojai.

Jonas ŽIGAHTIS

Garliava

(Tėsinys. Pradžia Nr. 7)

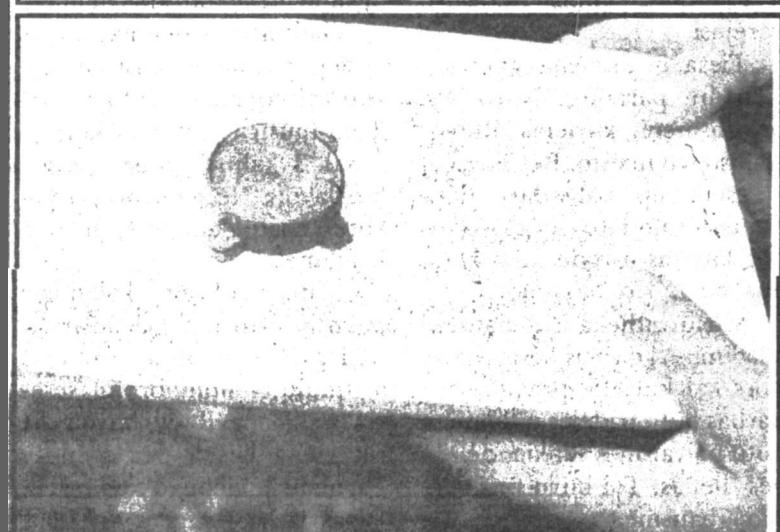
9. Sakalo vyrai norėjo numigtis

Pražyda pirmos melsvos žibuočias. Paukštelius dainos skrieja linksmai. Tėvynės gimi į šejo brolių, Tylūs, bet narsūs, kaip sakalai. Vertuos parimo sena močiute. Ir merguželė liko liudna. Jina žinojo, kai vėjai pėtė, Kad partizanų sunki dalla...

1946.I.28,

Marijampolės kaičiujimas, 4 kamara (Iš Aušrelės sasiuvinio)

Kuopos vadas Sakalas pagaliau susitarė su Liepynų kaimo ūkininku Kostu Vaitkevičiumi, kad laikas suburti dylikos žmonių rezervinį būri. Tarptautinė padėties neaiški. Konfliktas tarp didžiųjų Vakarų ir Rytų valstybių gali bet kada prasidėti. Kostas Lietuvos kariuomenėje buvo išsitarnavęs iki puskarininkio. Gavęs Tip Topo slapyvardį, Sakalo buvo paskirtas pasyvių laisvės kovotoju 4-ojo būrio vadu. Tip Topas 1946 m. birželį pakvietė į būrių ketvirtą dešimtį einan-

Pernai su grupele Pakruojo raj. Rozalimo miestelio gyventojų savaip paminėjome gedingos Ribentropo-Molotovo sutarties metines. Rugsėjo 23 d. tvarkėme apylinkėje buvusių partizanų užkasimo vietą. Norėtume ją paženklini atminimo akmeniu. Juk tai tikrosios istorijos pėdsakai. Ten smiltyse radome partizanų kompasą, o žuvusiujių palaiakai jau seniai perlaidoti.

Buvęs Mordovijos lagerių politinių kolynys **Zigmantas KIRDEIKIS**

Edmundas SIMANAITIS

Iš Sūduvos krašto istorijos

čius ūkininkus: Andrių Kurtinaitį-Riubą iš Nartelio kaimo, Petrą Steponavičių-Lapkų, Joną Kliuną-Gargara ir Stasį Budreiką-Murkų, dirbusį cukraus fabrike. Vytautas Gumauskas-Musė, jau anksčiau tapęs skyriininku, sukvietė į šį būrių savo bendraamžius: broli Algimantą-Šturmą (VI klasės mokinį), Joną Inkraṭą-Lapę ir Juozą Ambrazevičių-Gužutį (abu mokytojų seminarijos moksleiviai), Rimantą Kauką-Žvirblį iš Aukštostios kaimo, Juozą Valinską-Skirmutį nuo Šunskų (abu VII kl. gimnazistai) ir Joną Papartį-Širduką (dirbo cukraus fabriko kontoroje). Kuopos vadas Sakalas 1947 m. vasario 26 d. patvirtino "Gelež. vilko" rinktinės 6-os kuopos 4-ojo būrio sudetį, paskirdamas skyriininkus Musę, Lapę ir Murkų. Būrio vadas, kaip jau minėta, Tip Topas 1946 m. birželį pakvietė į būrių ketvirtą dešimtį einan-

gai ginkluotas - turėjo vieną rankinį (Degtiariovo) kulkosvaidį, aštuonis šautuvus, pistoletą, granatą, šaudmenų. Būrio vyrai reguliarai rinkdavosi "Ramovėje". Čia ir tardavosi, ir mokydavosi, ir pogrinčio spaudą gaudavo.

"Gelež. vilko" kuopos vadadas Apynys buvo parengę keletą paskaitų moksleiviams rezistēntams, pasvytių būrių nariams. Per atostogas jie turėjo rinktis sutartose vietose mokytis. Nepavyko aptikti užrašytų paskaitų, nors nustatyta, kad jos buvo perrašinėjamos ranka. Tiktai nežinoma, ar, be "Ramovės", dar kur kitur buvo reguliarai renkamasi iš mokomasi. Partizanų vadovybė gerai suprato, kad tik specialiai parengti kovotojai ir pogrinčinkai gali sėkmingai veikti. Apynys buvo sužiestas per pečius ir į abi kojas. Pasigydęs,

bet dar šlubčiodamas, ateidavo į miestą pas savo draugą ir bendramintį agronomą, gyvenusį gimnazijos direktoriaus J. Kirlio namuose. Apynys vilkėdavo civiliaus drabužiais ir visada turėdavo pasislėpęs trumpą ginklą. Galima spėti, kad šie apsilankymai siejosi su kovoju mokymu.

Partizanai dažniausiai nesaikydo, kur išeiną ir kada ateisią, išskyrus būtinus atvejus. Jeigu eidavo didesne grupe, laikydavosi kovinio trikampio rikiuotės. Su "Ramovės" šeimininkais buvo sutarta atėjus pasibeišti Morzės abécélės raidė "L": bum bu bu bum bum. Gal tai Liepynų kaimo pavadinimo pirmoji raidė?

Liepos 9- osios naktis buvo šilta. Ziogai muzikuoją nepailsdami. Pats miego saldumas... Julija, šeimininko duktė, išgirdusi sutartą, beldimą, atkabina

duris. Vidun sueina šiek tiek nuvargę, bet linksmi vyrai - Sakalas, Žilvitis, Šarūnas ir Hansas su rankiniu kulkosvaidžiu - "zmonele" (meine kleine Frau). Jie valgyti nenori, tik pailseti, bet dar palauks. Po gero pusvalandžio pasirodo Apynys, Leninas ir Delfinas.

Kodėl "Ramovė", taip pat partizanams? Juk ji visai prie pat nemažo miesto, kur didelė rusų kariuomenės įgula ir knibžda stribų širšinas. Čia pat kareivinės, cukraus fabrikas ir Kvietiškio dvaras, kuriaime įsikūrė žemės ūkio technikumas. Kas patikés, kad ginkluotų baudėjų pašonėje partizanai išsirengę slaptą susitikimą vietą?

Vyrai išeina į kiemą ir suka į kluoną. Ten miega šeimininkas. Visiems vietas pakaks, kaip visada. Julija apsuka ir grįžta į vidų. Atneš vyrams patalyne. O kur sargyba? Visi trys šeimininko sūnūs saldžiai miega ant dirbtuvės aukšto. Žvalgai ir sergėtojai Algimantas ir Petriukas nė nejaucia, kad sodyboje yra svečių. Partizanai pusbalsiu pokštauja. Ima bréksi...

(Ed)

1993m. rugsėjis

TREMINTINYS

7

IVYKIAI

Kovotojų memorialas

UTENA. Kalnelyje prie Dauniškio ežero iškilo didinga koplyčia Anykšticių, Utenos, Ukmergės, Rokiškio, Švenčionių, Molėtų ir kitų Aukštaitijos vietovių partizanų atminimui. Kovotojų vardai iškalti juodo marmuro lentose.

Šią gražią šventovę savo lėšomis pastatė JAV lietuviai Marija ir Aleksandras Žemaičiai, kilę iš šių vienų.

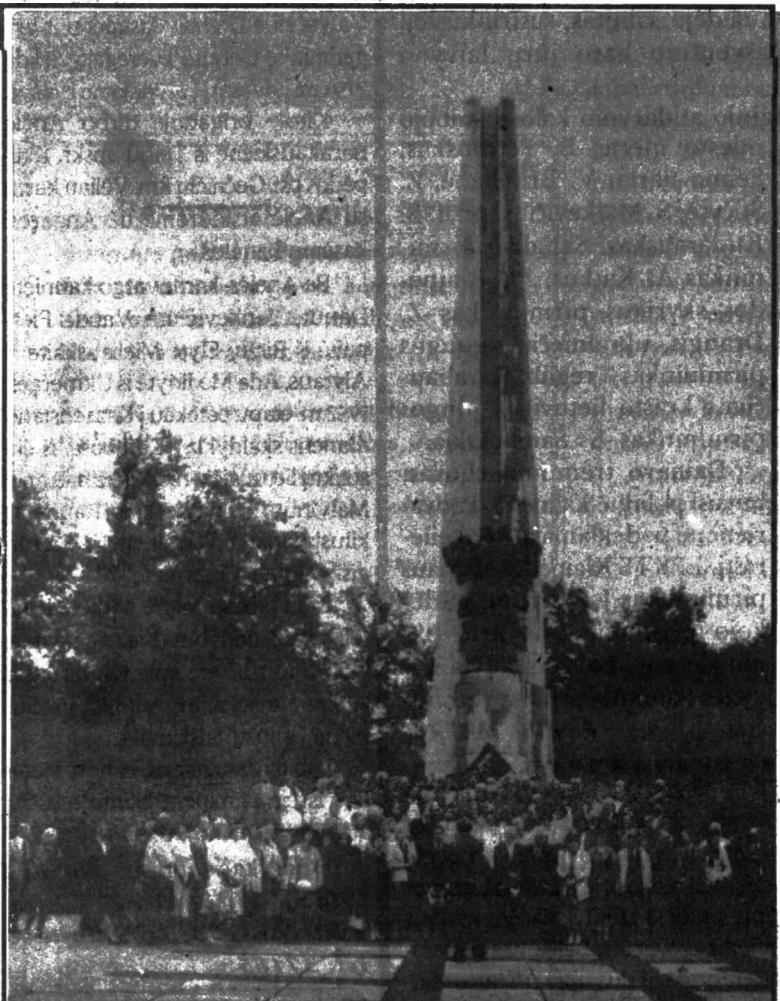
Iš šventovės atidarymo iškilmes suplaukė daugybė žmonių iš visos Lietuvos. Ir štai - skaudus netikėtumas - gerb. A. Žemaičio mirtis. Radome jį jau pašarvotą savo paties pastatytoje koplyčioje. Gedulingas šv. Mišias už fundatorų ir Aukštaitijos partizanus aukojo Panevėžio vyskupas Juozas Preikšas.

Iškilmes įprasmino kunigo Petro Adomonio perskaitytas fundatoriaus A. Žemaičio testamentas. "Kai sugrižome į Lietuvą ir apkabinome juodą gimtinės žemę, atrodė, kad širdis iššoks iš krūtinės... Mes visuomet buvom čia... Mes buvom su tavim, Lietuva, kai tave marino, šaldė, trémė, žudė... mes buvome su tavim, nes Tu buvai mumyse... Šis paminklas Tau, Lietuva... Paminklas kritusiems... Dėkojimas laisvė apgynusiems. Dėkojimas ateities kartoms, kad neišduos, kad apgins šią mažą žemės lopinėlį prie Baltijos", - tokie buvo paskutiniai A. Žemaičio žodžiai.

Iškilmėse skambėjo Utenos tremtinų choro ir Laisvės kovų ansamblio iš Kauno giesmės ir dainos.

Didingas Kovotojų Memorialas Aukštaitijos žemėje - dar viena sventų Lietuvos Laisvės kovų liudininkas.

Antanina GARMUTĖ

Jono Dzeveckos nuotrauka

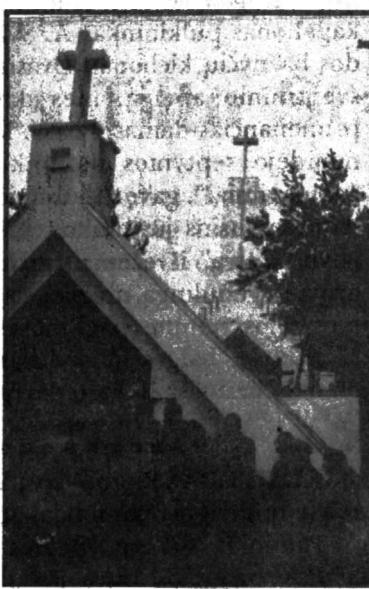
Irkutskiečiai yel Kaune

Rugpjūčio 21-22 d. Kaune jau penktą kartą susitiko buvę Irkutsko tremtiniai saviveiklininkai. Šio susitikimo iniciatorius - A. Jankauskas.

Irkutskiečiai saviveiklos būrelius susitelkę tremtiniai buvo tapę saviveiklos laureatais ir 1957 m. net buvo kviečiami į Maskvoje vykuši pasaulio jaunimo festivalį. Tačiau KGB ten vykti nedavė leidimo. Grįžę į Lietuvą ir išsišķirste po visą kraštą, jie nuolatos bendravo: susitikimai vyko 1989 m. Kaune, 1990 m. Vilniuje, 1991 m. Šiauliuse, 1992 m. Alytuje.

1972 m. buvo nutarta pastatyti paminklą saviveiklininkus subūrusiam žuvusiam (ruskendusiam) vadovui Vytautui Kesyliui. Surinkus pinigus, Marijampolės kapinėse pastatytas paminklas. 1973 m. visi buvo sukvesti į paminklo šventinimą, bet sužinojus, kad kapinės apsuptos ir kegebiastai laukia su mašinomis, pasirengę iškiliui dalyvių areštuoti, iškilmės nevyko. Vėliau į paminklą iš kapinių dingo. Kalbėjo, kad vienos stribai jų pardavė o pinigus pragė.

Šiemet susitikę pirmiausia aplankėme Karo muziejaus sodelį. Čia istorikas Algiris Markūnas papasakojo muziejaus istoriją. Prie Laisvės paminklo ir Nežinomojo kareivio kapo buvo padėti vainikai. Aplankytas Rezistencijos ir tremties muziejus. Prie paminklo 1941-ųjų birželio 23-iosios sukiliėliams padėtos gėlės ir uždegtos žvakės. Sukiliimo dalyvių politikalinys Kazimieras Michalevičius papasakojo apie sukilią. Prie S. Dariaus ir S. Girėno paminklo

Antaninos Garmutės nuotraukos

padėtos gėlės. Aplankytai Karmėlavos kapinėse palaidoti buvę saviveiklos dalyviai. Raudondvario bažnyčioje buvo aukojuos šv. Mišias, pašventinta buvusių Irkutsko saviveiklininkų vėliava: "Vėliavą išsigyti padėjo AB "Nemuno" administracija. Raudondvario pilyje vašinomės atsivežtais sumuštiniais kava.

Sekmadienį buvę Irkutsko saviveiklininkai iš Karininkų ramovės salė Čia buvo įrengti nuotraukų stendai iš Irkutsko tremtinų gyvenimo. Stende "Jų tarpe mūsų jau néra" pamatėme iš gyvenimo jau išejušų saviveiklos dalyvių nuotraukas vadovo Vytauto Kesylio, Meilės Rakutytės ir kt.

Choras dainavo tremtyje sukurtais ir lietuvių liaudies dainas. Keletą tremties dainų pādailinavo Alytaus moterų oktetas. Dirigavo Aldona Varkalienė-Liuberskytė, Gediminas Laurynavičius, Genutė Vigelytė-Šmigelskienė. Deklamuoti tremtyje sukurta eilėraščiai. Programą vedė Vida Stulgienė.

Irkutsko tremtiniai saviveiklininkai atsisveikino, tardami: "Iki pasimatymo 1994-aisiais!"

Natalija PUPEIKIENĖ

PANEVĖŽIO raj. Rugpjūčio 22 d. Smilgių miestelio kapinėse iškilmingai atidengtas ir pašventintas memorialinis paminklas apylinkėje žuvusiems partizanams. Panevėžio krašto politinių kalinių ir tremtinų iniciatyva šių lauko akmenų pastatyta paminkla pašventinė Šeduvoje parapijos klebonas, kanauninkas J. Antanaitis, šv. Mišias aukojo kunigas, buvęs Vorkutos politinis kalinių, Smilgių parapijos klebonas A. Kuznickas.

Paminklo autorius - architektas, miesto tarybos deputatas A. Šironis.

PANEVĖŽIO raj. Rugpjūčio 28 d. Subačiuje, prie geležinkelio stoties, pašventintas buvusių partizanų pastatytas paminklas žuvusiems bendražygiam, stribų išniekiintiems ir šioje vietoje pakasiemis.

Iškilmėse dalyvavo rajono tremtiniai ir politiniai kaliniai, Panevėžio rinktinės šauliai, dainavo LPKT sąjungos Panevėžio skyriaus choras.

Antanas ŠIMENAS

ILSEKITĖS RAMYBĖJE

Jurgis Oksas

Rugsėjo 1 d. staigi mirtis išpleše LPKT sąjungos nari Jurgį Oksą.

Velionis gimė 1934 m. liepos 15 d. Kaune, Lietuvos karininko, savanorio Šeimoje.

1950 m. su draugais iškėlė patriotinę Lietuvos savanorių jaunimo organizaciją. 1952 m. MGB suimtas ir pagal 58 str. Babtijo karinio tribunolo nuteistas 8 metams laisvės atėmimė. Kalėjo Kauno, Vilniaus MGB kaičiame, Lukiskėse. Archangeleko sr. taigoje ir prie Baltosios juros. Atlikus bausmę, Kaune apsigyventi galėjo tik po 10 metų.

Vilniaus universitete išgiję istoriko specialybę, dirbo mokslo tiriamajį darbą Paminklų restauravimo instituto Kauno skyriuje. Be mokslinio darbo, slapta vertė, daugino ir platino religinę, patriotinę literatūrą. Buvo Kauno Sajūdžio iniciatyvinės grupės narys, aktyvus LPKT sąjungos tarybos narys.

J. Oksas labai dalykiškai ir uolai bendradarbiaavo su "Tremtinio" redakcija. Jo rašiniai visada susilaikavo didžiulio skaitytojų dėmesio ir pritarimo.

Tebūnė lengva jam Panemunės kapinių žemė, kurioje ilsisi ir velionio tėvelis.

Skaudžią netekties valandą liūdime ir nuoširdžiai užjauciamo velionio šeima, ir artimuosius.

LPKT sąjungos taryba, Kauno skyrius ir "Tremtinio" red.

UŽJAUCIAME

Mirus buvusiam Intos politikalinui

Antanui KAIRIŪNUI, nuoširdžiai užjauciamo žmoną ir artimuosius.

Intos politinių kalinių

Demesio!

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sąjungos ir "Tremtinio" redakcijos narys adresas - Laisvės al. 39, Kaunas 3000; prieminklo ir redakcijos (laikinai) telp. 223508; buhalterijos (laikinai), socialines ir kultūros komisijos telp. 228048.

Dėkojame

Mūsų daugelio sąjungos atstovų ir prenumeratorių iš JAV:

p. G. Vitkui - 25 USD, p. V. Tamošaitiui - 25 USD, p. J. Kojeliui - 25 USD, dr. I. Brinkliui - 30, p. E. ir Y. Gedgaudė - 30 USD, p. A. Laušinaičiui - 30 USD, p. K. Šakiui - 40 USD, p. J. Drakapui - 10 USD, p. J. Jodelei - 25 USD, p. B. Butkevičiai - 25 USD, p. V. Vidugiržiui - 5 USD, p. A. Joceliui - 25 USD, p. D. Dabštui - 25 USD, p. R. Švalnauškui - 30 USD, p. A. Polikaitiui - 25 USD, p. J. Dupliui - 25 USD, p. V. Juodvalkui - 25 USD, p. A. Giedraitis iš Anglijos - 5 GBP, p. A. Kiršonui ir p. Made iš JAV už labdarą.

Leopoldas KRUSINSKAS

1993m. rugpjūtis

TREMINTINUS

8

IVYKIAI

VARENOS raj. Ant stataus Merkio krante, Mardasavo kaimo, Žolinės išvakarėse - rugpjūčio 14 d. įvyko laisvės kovotoju šventė. Merkmės diakonas Rokas Puzonas aukojó tv. Mišias prie kryžiaus, po atviru žangumi, ten, kur žuvo keturi apylinkės partizanai. 1945 m. gruodžio 5 d. šioje vietoje, apsuptyti gausios priesų igulos, mūšyje krito Maičinkonių bataliono vadasis Pranas Svalkus-Sernas (koks nub. Raseinių) ir aplinkinių kaimų vyrai: Tomašas Kondrataš-Briedis, Martynas Navickas-Kardas ir Adolfas Bilinskas-Jurginas.

Po įvykusių tragedijos sraunusis Merkys ant ledo lyčių į Nėmuną hečė partizano Jurgino kepurę iš Briedžio maldaknyge. Kun. Puzonas, sakydamas pamokslą, pabrėžė, jog ši diena sutampa su šventojo Merkymojo Košės auka: šiastiklė lageryje jis savanoriškai sutiko mirti vietoj gausios temos. Ievo:

Po Šv. Mišių Būklėnaičių eisenai turtingiai miško takais prie buvusios žuvusiamų slėptuvės. Slėptuve buvo atspalviai išspėsta gelėmis. Tvarant senosios slėptuvės griuvėsius, dalyvav'o ir astuonumetis Tomas Kondrato-Briedžio proanūkis Tomas, palirkštystas prosenelio garbei tokiu pačiu vardu.

Kilęs buvo partizanų ryšininkas Vytautas Kvaraciejus-Upešnis, Žygardas Vaido, Vilniaus-Kazinių raj. sūnus Algis, dzūkiška rauda žuvusiam teveliniui ūžduojo Briedžio dukra Bernatavičienė. Žodži tarė bendražygiai, giminės, kaimynai. Partizanų dainav'o net penki ansambliai ir chorai iš Varėnos, Alytaus ir Druskininkų. Ispūdingai skambėjo Alytaus politinių kalinių ir tremtinių skyriaus pirmininko Stasio Kizelavičiaus deklamuojamai eilėraščiai. Kabančiu lieptu perejė į kitą Merkio pusę, šilu žmonės tėsė iškilmes kitame, tuo pačiu vardu pavadintame Mardasavo kaim'e. Prie sodybų, kuriose gyveno žuvę partizanai, šventiškose aplinkoje, skambant giesmėms ir plazdant vėliauroms, buvo prikaltos memorialinės lentos.

Įsidėmėtina, kad nepaisant lauko darbų, renginiuose gausiai dalyvauta. Maždaug pusė buvo vaikų ir jaunimo. Tautos ateitis. Tai gražus ir sektinas pavyzdys.

PRIENU raj. Rugpjūčio 14-ąją kovų draugai, giminės ir artimieji atvyko į Skriaudžių paminėti pirmąsias Mortos Linkaitės mirties metines. Morta-Jūratė, "Gelė - legendinė "Geležinio vilko" ir Birutės rinktinės" ryšininkė - gimė 1925 m., netoli Skriaudžių, Marijampolės apskr. Pributkio km. Jų sodyboje buvo irenigti saugus bunkeriai - jų nesurado nei enkavedistai, nei stribai, nors arė kiemą žagrėmis, vertė pamatus buldozeriais. Cia prie globojstį rasclavo žinomai apylinkės partizanai - Tigras, Kurtas, Čempionas, Spyglis vyrai ir, žinoma, broliai Lukšos. Juozui Lukšai išvykus į užsienį, Morta gaudavo jo laiškų su užšifruotomis direktyvomis partizanams ir nedelsdama perduodavo į mišką.

Areštuota Veiverių stribų, rafinuota kankinama (jā mušė, korė, pjove, smaugė), Morta nieko neisdavė. Vėliau, jau iš Siaurės lagerių ją atvežė į Kauną atpažinti rukautą Juozą Lukšą. Neprisipažino. Vėl išgažėjo raudonojo pragaro ženten. Ilgi kalinimo metai padarė savo. Sveika, raudonskruostė mergina grižo į Lietuvą suluošinta, invalidė.

Vaikščioti negaledge.

Kai važiuodami pro šalį užsukdavome į kulkų Mortelės būstą, jis tyliai apsidžiaugdavo, paskui nu kabindavo nuo sienos kankles ir kankinimų išklaipytais, pirštais už gaudavo stygias:

„Užia, frankos griaustiniai po šali,
Vėlros siaučia visu smarkumu.
Neužmiršk, kas es, mielas broli,
Neužmiršk, kas lietuviui brangu!

Šią dainą mėgo Birutės rinktinės vadas kapitonas Skirmantas, Daumantas - Juozas Lukšai.

Didvyriaus nemiršta. Kapinėse Dalia Raslayičienė pasakė: "Jūsų vaikai ir anūkai mokysis iš Jos ginti Laisvę!"

Antanina GARMUTĖ

Antaninos Garmutės nuotraukos

"Geležinio vilko" ir Birutės rinktinės ryšininkė
iš Skriaudžių Morta Linkaitė, 1990 m

Karo laivų krikštynos

KLAIPĖDA: Rugpjūčio 1 d. mūs, poliūnių kalinių ir tremtinių Klaipėdos skyriaus choristus, prie marių krentinės pasitiko ne keltas, o kateris. Pakvesti štabo viršininko Vytauto Urbo, vykome į Lietuvos karo laivų krikštynas. Keliantis per marias, jau matėme atokiau stovinčius du "naujagimius" - greitaeigės karo fregatas. Jų deniuose stovėjo šventiškai pasipuošusių jūrininkų gretos. Kitoje marių pusėje jau radome "Taikos Karalienės" bažnyčios chorą, pučiamujų orkestrą "Bangpūti", darnias jūrininkų gretas ir svečius. Visi stovėjo aikštės pakraščiuose, o jos viduryje - baltai padengtas altorius. Šv. Mišias aukojo vyriausiasis Lietuvos kariuomenės karo kapelionas pulkininkas A. Svarinskas, adoravo keturių Klaipėdos bažnyčių klebonai. Dvasininkams išplaukus į laivus atliki šventinimo apeigą, mes dainavome savo liūdnas, giesmes primenančias dainas. Po Šv. Mišių, giedant himnā, virš Baltijos nuaidėjo septynios patrankų salvės. Taip buvo pasveikinti "naujagimiai", gavę "Aukštaičio" ir "Žemaičio" vardus. Pagerbdami žuvusius jūrininkus, į Baltiją Lietuvos pirmagimiu karo laivu "Vėtra" išvežėme gražius gyvų gelių vainikus. Orkestrui grojant gedulingą muziką, laivą sudrebino patrankų šūvai, o mes tylos minute pagerbėme žuvusius.

Įskilmės baigėsi. Visi džiaugėmės, kad pagaliau mūsų jūroje plauko lietuviškas, karo laivynas.

Ona PADVARIETIENĖ

KLAIPĖDA: Rugpjūčio 22 d. jaukiame uostamiesčio skverelyje atidengiems paminklams sovietų genocido aukų atminimui. Paminklą sukūrė vilnietais skulptorius Juozas Genevičius.

Prie paminklo buvo išrikuotas šaulių būrys su savo vėliavomis ir skautų būrys. Mergaitės atneše degančias žvakes.

Paminklą atidengė LPKT sajungos prezidentas, Seimo narys B. Gajauskas. Nukritus drobei, nuaidėjo saliutas, susirinkusieji sugiedeojo himnā. Paminklą pašventino karo jūrų laivyno kapelionas kun. B. Talaišis.

Po trumpos B. Gajausko renginio atidarymo kalbos kalbėjo miesto meras B. Petruskas, Seimo nariai V. Briedienė, Z. Šličytė, S. Malkevičius, prof. S. Kudarauskas, Sajūdžio pirmininkas A. Katkus, PL Klaipėdos skyriaus pirmininkas Z. Drangis, ukrainiečių sajungos pirmininkas Tregub, Karaliaučiaus krašto lietuvių sajungos pirmininkas S. Šamborskis.

Dainavo tremtinių choras; buvusi politinė kalinė O. Padvarietyne padeklamavo savo eilėraštį. LPKT Sajungos skyriaus pirmininkas J. Martišius padėkojo prisidėjusiems prie paminklo statymo. Perskaityta Tėvynės Sandėros priimta rezoliucija.

Pavilnas MILERIS

KVĒDARNA. Rugpjūčio 23 d. LPKT Šilutes skyriaus tarybos iniciatyva išskilingai paminėta Juodojo kaspino diena. Kvēdarbos parapijos klebonas Romualdas Vėlavičius už nukentėjusius iš sovietinio genocido aukoją Šv. Mišias. Po pamaldų renginio dalyviai atėjo į Didžiojo Lietuvos kunitaikščio Vytauto paminklo. Minejimą pradėjo LPKT Šilutes skyriaus narė Regina Šimkūnienė. Skyriaus pirmininkas Kestutis Balčiūnas papasakojo apie Molotovo-Ribentropo paktą pasirašymo tikslus, apie Lietuvos okupaciją. Dar kalbėjo buvęs Lietuvos pasienio policininkas, politinis kalinys Juozas Stanevičius. Kyédarnos tremtinių choras sugiedeojo Lietuvos himnā, padainavo patriotiškų dainų. Iš čia visi dalyviai patraukė prie tremtinių paminklo, kur sudainavo "Lietuva brangi", "Leiskit į Tėvynę", sugiedeojo "Marija, Marija". Prie tremtinių paminklo padėtos gėlės, uždegtos žvakutės.

Kestutis BALČIŪNAS

Prašome paliudyti apie šiuos rezistencijos dalyvius, norinčius gauti rezistencijos dalyvio pažymą: Boleslovas Stulpinas, veikė Prienų raj.; Kleopas Gluobis, Valerija Gluobienė, veikė Jurbarko raj.; Petras Idas, Kazys Šakalys, Jonas Petrauskas, veikė Rokiškio raj.; Teofilius Jarusevičienė, Albertas Jarusevičius, Jonas Vaitkevičius, Stasys Plutulevičius, veikė Varėnos raj.; Domas Babrauskas, Kazys Pranskūnas, veikė Utenos raj.; Bronė Račkienė, veikusi Alytaus raj.

Atsiliepimus prašome siųsti LPKT tarybai, Laiučių al. 39, 3000 Kaunas.

ATSILIEPKITE!

1948 m. rudeni manė suėmė Šiaulių NKVD. Netrukus atsidūrė Viliūnai saugume, kur manė tardė septynis mėnesius. Per tą laiką pabuvė jau keliose kamerose, sutikau nemažą gerų lietuvių bendras likimas stiprino mūsų draugystę ir pažadus išejus į laisvę susitiki.

Dažnai prisimenu Oną Balčiūnienę iš Alytaus apskr. Alovės miestelio su kuria kartu melsdavomės. Gerai pamėnu 8-ąją kamera, kur sedėjome su kaunietė Maryte Žolynaitė, Elena Murauskienė nuo Varėnos. Kitokiai kamerose susitikau Genę Liukavičiūtę nuo Utenos, Macijauskaitę Bronytę iš Tauragės apskr. Varlavės pšt. Šviekšnių km.

1949 m. Lukiškių kalėjime buvau kalinama kartu su Erika Cukuraitė iš Šiaulių, Levute Akulavičiūtė iš Varėnos raj. Linežerėlio km.

1949 m. balandžio mėn. Lenigrado "peresilkoje" sutikau Magduę Raginskaitę iš Kelmašių apskr. Kražių valsč. Butvilų km. Kartu buvo ir Elytė Gutauskaitė nuo Vilkaviškio.

Tu pačių metų rudeni atsidūrėme Taišeto raj. pirmame lageryje. Šiame lageryje vargomė su Lyda Blumenfelde nuo Mažeikių, Maryte Aksmitauskaitė nuo Raseinių ir Verute Valytė nuo Utenos. Atsimenu ir brigadininkę Genutę Tveregaitę, kurią 1950 m. pavasarį palydėjome į laisvę.

Kitoje brigadoje dirbo Anelė Barakauskienė iš Telšių apskr. Klaipėdos pšt. Gečiačių km. Vėliau kartu su Anele atsidūrėme už Angaros, kasėme kanalus.

Be Anelės, kartu vargo kaunietė Danutė Jankevičiūtė, Vanda Pleraitė iš Biržų, Elytė Meliauskaitė iš Alytaus, Ada Medinytė iš Ukmergės. 1952 m. etapu patekau į Kazachstaną akmenų skaldykla - Karabasa. Iš čia sutikę lietuvių nieko nežinau apie Malvinutę Pelentytę, nuo Raudėnų kilusią Joana Terminaitę ir kretiniškę Agnę Vizgirdaitę.

Iš Karabaso manė perkėlė į netoli Karagando buvusių 14-ą platinę. Norėdau sužinoti apie ten dirbusią Albina Navickaitę ir Antosėlę Pilkūnienę - mūsų laiškininkę.

Labai džiaugčiaus, jei nors viena kita iš čia paminėtų likimo sesučią atsileptų į mano kreipimasi.

Rašykite adresu: **Marutai Blažulei-Rimkienė, Draugų g. 8-33, 5408 Šiauliai,** tel. 37185

SKELBIMAS

Rugpjūčio 26 d. II val. Radviliškio bažnyčioje bus laikomas ūžių Šv. Mišias už žuvusius partizanus.

Aplankę kapines, vyksime į partizanų išniekimimo ir užkasiomybių vietas, kur bus šventinami atminimo akmenys.

Kviečiame partizanus ir jų artimuosius, ryšininkus, tremtinius, politinius kalinius, šaulius, visus, kam brangi taatos prieštūlį ir ateitis. Atsinėskite gėlės į žvakutę.

Po minėjimo Šaulių namuose (Laisvės aleja 1) - sudėtiniai plėtus.

Rengėjai

1993m. rugpjūčio 8 d. Nr. 17(98). SL289. Kaina 15 ct
Mūsų adresas: Laisvės al. 39, 3000 Kaunas

Vyr. redaktorė Vanda Poderytė, lit. redaktorė Danutė Bartulienė, koresp. Edmundas Simanaitis, techninė redaktorė Birutė Oksaitė.

Rinko ir maketavo Rasa Černevičiūtė. Spausdino "Aušros" spausdutuvė Vytauto pr. 25, Kaunas. Ofsetinė spauda, 2 sp. lankai. Tiražas 8000. Užs. Nr. 1158

Trenitinio laikraštyje dažniausiai spausdinamos archyvinės nuotraukos, todėl spausdutuvė dėl jų kokybės pretenzijų neturime.